

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra speciální pedagogiky

Bc. LADA ŠTANTEJSKÁ

Speciálně pedagogická andragogika

**VOLBA POVOLÁNÍ OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM
S OHLEDEM NA STUPEŇ A TYP ZRAKOVÉ VADY**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.

OLOMOUC 2009

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Olomouci dne 10.2.2009

.....

Bc. Lada Štantejská

Poděkování:

Touto cestou děkuji Mgr. Veronice Růžičkové, PhD., za cenné rady, odborné vedení diplomové práce a podporující přístup.

Dále bych ráda poděkovala studentům, kteří dotazníky ochotně vyplnili a jejich pedagogům za ochotu a čas věnovaný organizaci při vyplňování dotazníků.

OBSAH

ÚVOD.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ	9
1.1 Oko – smyslový orgán	10
1.2 Klasifikace podle typu zrakového postižení	11
1.2.1 Poruchy zorného pole.....	11
1.2.2 Poruchy zrakové ostrosti.....	11
1.2.3 Převodní poruchy	12
1.2.4 Poruchy barvocitu	12
1.2.5 Okulomotorické problémy	12
1.3 Klasifikace podle stupně zrakového postižení	13
1.3.1 Osoby nevidomé	14
1.3.2 Osoby se zbytky zraku a osoby slabozraké.....	15
1.3.3 Osoby s poruchou binokulárního vidění	17
1.4 Hodnocení zrakové ostrosti podle různých kritérií	18
1.5 Hodnocení závažnosti zrakového postižení	20
2 VZDĚLÁVÁNÍ ABSOLVENTŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM VYCHÁZEJÍCÍ ZE STUPNĚ A TYPU ZRAKOVÉ VADY	22
2.1 Stupeň a typ zrakového postižení při volbě povolání	22

2.2	Obecná charakteristika osob nevidomých a prakticky nevidomých z hlediska volby povolání.....	23
2.3	Obecná charakteristika osob slabozrakých z hlediska volby povolání.....	24
2.4	Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami	25
2.4.1	Formy speciálního vzdělávání žáků se zrakovým postižením	26
2.5	Profesní orientace žáků se zrakovým postižením	27
2.6	Odborníci, zabývající se volbou povolání	28
2.7	Katalogy středních škol.....	30
3	MOŽNOSTI VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY PŘÍPRAVY NA BUDOUCÍ POVOLÁNÍ OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM	31
3.1	Sekundární vzdělávání	31
3.2	Druhy středních škol	32
3.3	Systém vzdělávání po střední škole	39
4	VOLBA POVOLÁNÍ U OSOB SE ZRAKOVOU VADOU ZÍSKANOU V POZDĚJŠÍM VĚKU	41
4.1	Rekvalifikační a rehabilitační programy	42
4.2	Akreditovaná zařízení	44
4.3	TyfloCentra	45
II.	PRAKTICKÁ ČÁST	47
5	CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ PRACOVNÍCH HYPOTÉZ	47
5.1	Organizace a průběh výzkumu.....	48
5.2	Metody výzkumu	49

5.3	Charakteristika zkoumaného souboru.....	50
6	VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE	51
6.1	Zpracování dotazníku pro studenty.....	51
7	DISKUSE.....	75
8	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	77
	ZÁVĚR.....	81
	LITERATURA	82
	SEZNAM PŘÍLOH.....	87
	ANOTACE	96

ÚVOD

Motto:

„Jste-li okouzleni krásou barev a zvuků, neděkujte tomu štěstí přede mnou, raději podejte mi bez rozpaků ruku, abych šla s vámi a ne za stěnou.“

Práce hraje v životě většiny lidí významnou roli. Pracovní aktivitou trávíme obvykle podstatnou část našeho života. Kromě finančního zajištění je prostředkem, který naplňuje naše osobní ambice, poskytuje seberealizaci, pocit vlastní užitečnosti, kontakt s jinými lidmi, přináší nám radost a potěšení. Aby práce plnila všechny tyto funkce, je velmi důležitá správná volba povolání. U osob se zrakovým postižením je volba vzhledem k jejich postižení o to náročnější. Vzhledem k omezenému výběru povolání a časté nezaměstnanosti osob se zrakovou vadou je důležitý důkladný výběr s ohledem na mnoho hledisek, jako je osobnost zrakově postiženého, intelekt, stupeň a typ zrakového postižení, ale i společenská poptávka. Počátek úspěšnosti a spokojenosti v životě je tedy ve správné volbě budoucího povolání, které je úzce spojeno s kvalitním poradenstvím a politikou společnosti, která podporuje a vytváří podmínky pro zaměstnávání handicapovaných osob.

Hlavní motivací pro zvolení tohoto tématu diplomové práce bylo především to, že pracuji ve speciálněpedagogickém centru pro děti a žáky s kombinovanými vadami. V posledních letech stoupají nároky na účinné poradenství při volbě vhodného povolání a s tím i související budoucí uplatnění. V oblasti volby povolání u zrakově postižených v našem centru, především u žáků s kombinovanými vadami, máme malé zkušenosti. Právě zvolení tohoto tématu vidím jako šanci k obohacení a získání nových poznatků a informací v oblasti problematiky zrakového postižení a možnosti volby budoucího povolání s ohledem na stupeň a typ zrakové vady, možnosti vzdělávání těchto žáků, získání informací o zájmech a představách žáků o profesní přípravě.

Cílem práce je analyzovat celkovou situaci při volbě povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ jejich zrakové vady, možnosti pomoci při volbě a informovanost o jednotlivých povoláních. Diplomová práce je členěna do osmi kapitol. První kapitolu tvoří teoretická východiska, kde je pro potřeby diplomové práce stručně vymezen okruh osob se zrakovým postižením z hlediska typu a stupně zrakové vady.

Druhá kapitola pojednává o vzdělávání absolventů základních škol, o formách speciálního vzdělávání, stručně jsou charakterizovány jednotlivé typy sekundárního vzdělávání a je nastíněna profesní orientace a osobnostní předpoklady studenta se zrakovým postižením při volbě povolání a možnosti poradenství v této oblasti.

Ve třetí kapitole je popsána vzdělávací soustava přípravy na budoucí povolání s ohledem na stupeň a typ zrakové vady a blíže jsou charakterizovány střední školy pro zrakově postižené studenty.

Pracovní uplatnění osob se zdravotním postižením získaným v pozdějším věku, v našem případě zrakovým postižením, je stále častěji zviditelňovanou problematikou. Cesty, které vedou k úspěšnému pracovnímu uplatnění, jsou cílem všech poradenských zařízení, institucí, úřadů práce atd. Uvedením do této problematiky je uzavřena teoretická část diplomové práce.

Praktická část analyzuje celkovou situaci při volbě povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady, možnosti poradenské činnosti při volbě a informovanost o jednotlivých povoláních. Samotný výzkum přináší poznatky studentů se zrakovým postižením na základě vyplněných dotazníků o jejich volbě povolání a profesní orientaci. Ověřování stanovených hypotéz předchází hodnocení a uspořádání údajů. Shromážděná data slouží k formulaci obecnějších poznatků v souladu s cíli výzkumného úkolu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZRAKOVÉ POSTIŽENÍ

Osobami se zrakovým postižením se zabývá obor speciální pedagogiky tyflogedie. Zita Nováková (in Vítková 2004, s. 58) uvádí, že „ve starších pramenech, jako např. Narys speciální pedagogiky Miloše Sováka, je speciální pedagogika zrakově postižených nazývána optopedií. V odborné literatuře se objevují také další názvy - tyflogedagika, okulopedie, oftalmologická defektologie, speciální tyflogedická pedagogika a pedagogika zrakově postižených.“

Osoby se zrakovým postižením jsou lidé s různými druhy a stupni snížených zrakových schopností. Úžeji se tímto termínem rozumí ti, u nichž poškození zraku ovlivňuje činnosti v běžném životě a u nichž běžná optická korekce nepostačuje. Zrakové postižení můžeme definovat podle Ludíkové (Vitásková, Ludíková, Suralová, 2003) jako stav, kdy poškození zrakového analyzátoru nebo jeho funkcí je vážnou překážkou především v procesu informovanosti člověka v nejširším slova smyslu. Ale ovlivňuje také utváření osobnosti, celkový rozvoj a následně pracovní uplatnění.

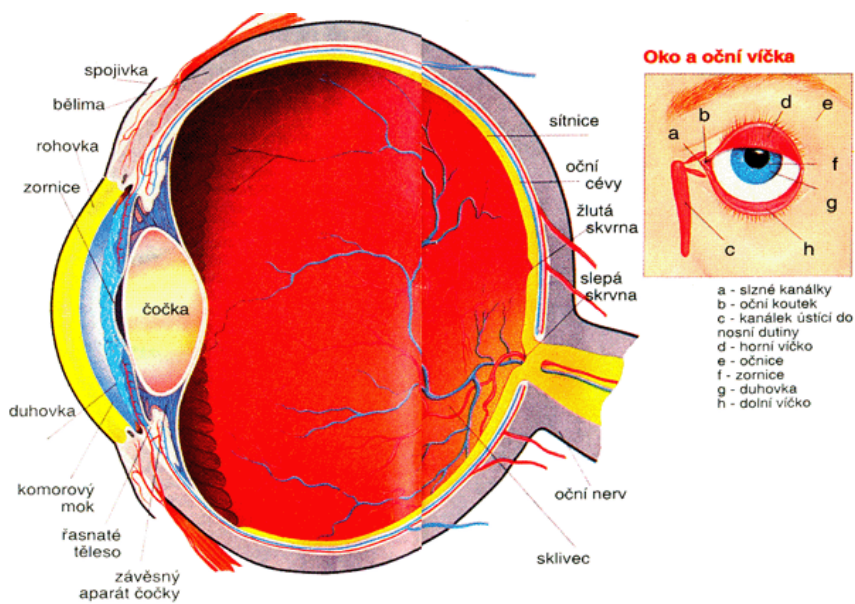
„Zrakový analyzátor je nejdůležitějším lidským smyslem. Fysiologicky zprostředkovává téměř třetinu a psychologicky více než polovinu komunikací se zevním prostředím.“ (Řehák, 1980, s. 197)

„Zrakové počítky a vjemy dávají člověku obrovské množství jemně diferencovaných údajů velmi širokého rozsahu.“ (Litvak, 1979, s. 13)

1.1 Oko – smyslový orgán

Abychom mohli lépe pochopit funkci oka a jeho možné poruchy, je nutné znát samotnou stavbu oka. Oko je smyslový párový orgán, který umožňuje vytvářet obraz na sítnici, z níž se informace o obrazu přenášejí slabými elektrickými proudy do mozku.

Oko je uloženo v kostěné schránce – očníci. Má přibližně tvar koule a rozeznáváme na něm přední a zadní pól. Spojnici mezi póly oka říkáme osa oka, která se téměř shoduje s osou optickou, což je přímka spojující bod maximálního zakřivení rohovky a obou ploch oční čočky. Osa vidění je spojnice mezi centrální jamkou ve žluté skvrně a bodem fixace.

Dostupné na: <http://mfweb.wz.cz/fyzika/180.htm>

1.2 Klasifikace podle typu zrakového postižení

Podle typu zrakového postižení rozděluje Květoňová – Švecová (2000) osoby se zrakovou vadou na skupinu osob s poruchami zorného pole, poruchami zrakové ostrosti, převodními poruchami, okulomotorickými problémy a poruchami barvocitu.

1.2.1 Poruchy zorného pole

Zorným polem podle Řeháka (1980, s. 30) rozumíme „část prostoru, který vidíme jedním okem, aniž změní směr pohledu. Zorné pole je tedy zevní projekce všech bodů, které se zobrazují na sítnici viděním přímým i nepřímým při fixaci jednoho oka.“

Poruchy zorného pole jsou charakteristické snížením prostoru, který jedinec vidí. Ztrátu zorného pole je obtížné měřit. Jestliže má jedinec výpadek v centru zrakového pole, má problémy při pohledu přímo před sebe. Proto se bude dívat stranou, aby viděl zřetelněji.

1.2.2 Poruchy zrakové ostrosti

Zraková ostrost (vizus) je rozlišovací schopnost oka, která je definována jako nejmenší vzdálenost dvou bodů v prostoru, které je oko na určitou vzdálenost schopno rozlišit. Je ovlivňována vlivy fyzikálními, fyziologickými a psychologickými. Zraková ostrost závisí na hustotě světločivých elementů v daném místě sítnice, intenzitou osvětlení, funkčním zapojením do zrakové dráhy, kontrastem, propustností optických prostředí oka a výkonností dioptrického aparátu oka.

Řehák (1980, s. 35) uvádí: „Rozeznávání předmětů zobrazujících se v místě nejostřejšího vidění v ústřední jamce okulární krajiny nazýváme centrálním nebo direktním viděním. Mírou této rozlišovací schopnosti je zraková ostrost.“

Poruchy zrakové ostrosti dělíme na zrakovou ostrost do blízka a zrakovou ostrost do dálky. Vyšetření ostrosti do blízka se zjišťuje na Jagerových tabulkách, do dálky pomocí Snellenových optotypů.

1.2.3 Převodní poruchy

Jestliže je poškozen zrakový nerv nebo zrakové centrum v mozku, vznikají převodní poruchy. Jde o poruchy při zpracování zrakových podnětů, přitom není poškozena sítnice ani zrakový nerv. Růžičková (2006, s. 13) charakterizuje tyto poruchy „jako poruchy při zpracování zrakových podnětů při správné funkci a anatomii samotného bulbu (oční koule)“.

1.2.4 Poruchy barvocitu

Neschopnost vidění barev v celém spektru. Úplná barvoslepost je velmi řídká, častěji se jedná o poruchy ve vnímání určitých barev. Růžičková (2006, s. 13) uvádí, že „poruchy barvocitu se mohou vyznačovat nevyvinutím čípků pro jednu, dvě nebo všechny tři barvy. Pokud je barevné vnímání postižené ve všech třech rovinách, hovoříme o achromatopsii a jedinec pak vnímá pouze černobíle“. Další anomálie se nazývají protonómálie (vidí hůře červenou barvu), deuteranomálie (vidí hůře zelenou barvu). Chybí – li úplně jedna skupina pigmentu, jedná se o dichromazii. Lidé s monochromazií mají pouze jeden čípkový pigment.

1.2.5 Okulomotorické problémy

Jedná se o nedokonalou souhru a koordinaci očních pohybů. To je způsobeno nedokonalou spoluprací oko-hybných svalů. Při okulomotorické poruše se obě oči asymetricky stáčejí dovnitř, nebo se může jedno oko stáčet dovnitř a druhé zevně. Do této kategorie patří nystagmus. Jedná se o bezděčné rytmické pohyby (škubání, kmitání očí, očních bulbů),

většinou obou očí, zároveň v několika pohledových směrech. Může být vrožený nebo získaný. Bývá průvodním jevem řady onemocnění.

„Nystagmus je bezděčný rytmický záškub očí, který je nezávislý na normálních pohybech očí. Charakteristická pro nystagmus je pomalá a rychlá komponenta záškubů. Bývá většinou oboustranný, ale i jednostranný.“ (Řehák, 1980, s. 87)

Květoňová – Švecová (2000, s. 29) ve srovnání s předchozím popisuje nystagmus „jako nezáměrný rychlý kmitavý pohyb jednoho nebo obou očí“. Významně zhoršuje zrakovou ostrost a ztěžuje fixaci, je nápadný pro okolí.

Důsledek nystagmu: „Obě oči se současně pohybují v záškubech horizontálně, vertikálně nebo rotačně a osoby s tímto postižením vnímají statické předměty jako by byly v pohybu (i text). Při zrakové práci na blízko i na dálku musí jedinec vynakládat zvýšené úsilí. Má problémy při rozlišování detailů, přičemž periferní vidění bývá často lepší než centrální. Těžkosti bývají i při vnímání hloubky.“ (Lopúchová, 2007, s. 78)

1.3 Klasifikace podle stupně zrakového postižení

Dělení osob se zrakovým postižením se děje podle různých kritérií. Pro edukační proces je nejdůležitějším kritériem dělení podle stupně zrakové vady. „Charakteristické pro tuto klasifikaci je především využití nejen základního kritéria posuzování zrakového postižení – tedy zrakové ostrosti, ale především kombinace všech faktorů, které mohou ovlivnit kvalitu zrakového vnímání u postiženého. Toto je zřejmé především u skupiny osob se zbytky zraku.“ (Růžičková 2006, s. 14)

Při očním vyšetření se zkoumá zraková ostrost vyjádřená vizem udávaným obvykle ve zlomku. Podle výsledků oftalmologického vyšetření je možno osobu se zrakovým postižením zařadit do některé z níže uvedených skupin.

1.3.1 Osoby nevidomé

Do kategorie osob s nejtěžším stupněm postižení řadíme osoby nevidomé. „Nevidomost je ireverzibilní pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 – světlocit.

Praktická nevidomost:

- a) Pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 do 1/60 včetně.
- b) Binokulární zorné pole menší než 10°, ale větší než 5° kolem centrální fixace.

Skutečná nevidomost:

- a) Pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 – světlocit.
- b) Binokulární zorné pole 5° a méně i bez porušení centrální fixace.

Plná slepota:

Světlocit s chybnou světelnou projekcí až do ztráty světlocitu (amauróza).“

(Kraus in Renotiérová, Ludíková, 2003, s. 191, 192)

Keblová (2001, s. 44) uvádí: „Nejtěžší postižení zraku je slepota. Z oftalmologického hlediska se projevuje jako ztráta funkce zrakového analyzátoru, tj. sítnice, nervových drah nebo mozkového centra. Z tohoto hlediska, které se respektuje i ve školské praxi, za nevidomé považujeme osoby s absolutní ztrátou zraku (amaurózou), obvykle však i osoby se zachovalým světlocitem, tj. prakticky slepé (zbytky zraku, méně než 1/60).“

Flenerová (in Růžičková, 2006, s. 14,15) předchozí definici doplňuje o speciálně pedagogické vymezení: „Nevidomost (slepota) je ve smyslu speciální pedagogiky vada zraku, která se projevuje úplným nevyvinutím, úplnou (nebo téměř úplnou) ztrátou výkonnosti zrakového analyzátoru a tím nemožností zrakového vnímání.“

Nevidomost může být získaná i vrozená. Příčinou mohou být nemoci, abnormality, úrazy a genetické defekty. Mezi nejčastější příčiny vrozené nevidomosti patří dědičnost, porušení plodu, infekční choroby matky v době těhotenství atd.

Důsledkem nevidomosti je znemožnění zrakového vnímání, vytváření zrakových představ, je ztížen samostatný pohyb a prostorová orientace. Osoby nevidomé vyžadují zvláštní péči při rozvíjení hmatu a sluchu, výcviku čtení a psaní Braillovým písmem, rozvíjení orientačních schopností a samostatného pohybu v prostoru. V edukačním a profesním životě je zrak prakticky nevyužitelný a využívají se kompenzační činnosti. (Lopúchová, 2007)

Pro osoby nevidomé bylo vynalezeno mnoho technik, způsobů a postupů, které umožňují provádět běžné denní činnosti s využitím všech dalších smyslů. Mezi alternativy patří počítače, úpravy bankovek (např. v některých měnách stoupá velikost bankovek s jejich hodnotou), označování a štítkování oděvů, umístění různých typů jídla na různé pozice na talíři, označování ovládacích prvků domácích spotřebičů, přístroj na určování barvy oblečení, dále existují mluvicí teploměry, mluvicí hodiny a hodinky, mluvicí měřidla, kalkulačky, kompas a další. Lidé s vážnou vadou zraku mohou cestovat samostatně s použitím bílé hole. Čtení je umožněno pomocí Braillova písma nebo se využívají namluvené knihy.

1.3.2 Osoby se zbytky zraku a osoby slabozraké

U osob se zbytky zraku se většinou jedná o těžké orgánové postižení zrakového analyzátoru. Je buď vadou získanou, nebo vrozenou. Jedná se o jedince, kteří se nacházejí mezi skupinou nevidomých a slabozrakých.

Slabozrakost je podle Keblové (2001, s. 33) „souhrnné označení pro snížení zrakové ostrosti různého původu. Příčinou jsou refrakční poruchy vyššího stupně, těžší formy astigmatismu, oční zákaly“.

Ludíková (Vitásková, Ludíková, Souralová, 2003, s. 54) k danému dodává: „U slabozrakých osob se jedná o snížení zrakové ostrosti obou očí a to i s optimální brýlovou korekcí, které je tak velké, že postiženému činí potíže v běžném životě. Je to vada orgánová a neodstranitelná, často také progredující.“ Slabozrakost rozdělujeme z praktického hlediska na tři základní stupně: lehká, střední, těžká.

Důsledky postižení u lidí se zbytky zraku podle Lopúchové (2007, s. 79): „Tito lidé, i když v omezené míře, ale přece vidí, i když většina z nich není schopná zrakem se zorientovat při chůzi.“ Důsledky mají vliv na pracovní uplatnění, zejména ve výrazném snížení, zkreslení nebo omezení možností zrakové práce, ve vytváření nesprávných a nekompletních představ, ve výrazném snížení schopnosti vizuálně se orientovat v prostoru, v maximálním snížení schopnosti číst běžný tištěný text. Přiměřené zatěžování zraku těmito lidem po zrakové stránce neublíží, ale naopak, stimulací se zrakové možnosti rozvíjí.

Důsledky slabozrakosti – možnosti zrakové práce jsou limitované stupněm slabozrakosti a kombinací poruch zraku. Důsledky se dají uvést jen v nejširší rovině z důvodů velké variability a kombinací jednotlivých poruch. Nejčastěji je to však vytváření nesprávných, neúplných nebo zkreslených představ, narušení prostorové orientace, snížení schopnosti realizace běžných grafických a praktických činností. V praxi využívají optické korekční prostředky. Při zrakové práci je velmi důležitá volba vhodného osvětlení. Nejvhodnějším řešením je individuální lokální osvětlení pracoviště. K podmínkám úspěšné práce patří celý systém technických a elektronických pomůcek. (Lopúchová, 2007)

1.3.3 Osoby s poruchou binokulárního vidění

Jedná se o koordinovanou senzomotorickou činnost obou očí. Tato činnost společně s fúzní činností korového centra vede k vytvoření jednoduchého prostorového vjemu. Funkční binokulární postavení je při pohledu do dálky rovnoběžné a při pohledu do blízka sbíhavé, tak jak to odpovídá vzdálenosti fixačního bodu. Osoby s poruchami binokulárního vidění jsou osoby, které mají částečně omezené zrakové funkce (obvykle jednoho oka). Mezi poruchy binokulárního vidění řadíme strabismus a amblyopii.

Důsledkem poruch binokulárního vidění je, že jedinec má problémy v prostorové orientaci, bývají ovlivněny kvalitativní a kvantitativní ukazatelé čtení a psaní, nepřesné mohou být i představy (Lopúchová, 2007)

Strabismus (šilhavost) je porucha rovnovážného postavení očí. „Osy očí nejsou rovnoběžné, obrázky v pravém a levém oku nevznikají na stejném místě na sítnici a nemohou proto splynout, ale vznikne takto dvojité obrázek (diplopie).“ (Ludíková, 1988, s. 22)

Amblyopie (tupozrakost) je podle Keblové (2001, s. 33) „podstatné snížení zrakové ostrosti jednoho oka. Důsledkem je nedostatečný rozvoj binokulárního vidění (vidění oběma očima). Je totiž potlačován obraz hůře vidícího oka a preferován obraz oka s lepší zrakovou ostroší. Postižené oko je postupně vyřazováno z činnosti, oslabuje se, uhýbá ze svého směru a stává se tupozrakým“. Podle Řeháka (1980, s. 84) „jako amblyopii označujeme stavy snížení zrakové ostrosti nejméně na jednu polovinu normální zrakové ostrosti (tj. na visus 6/12) bez prokazatelných anatomických změn.“

Důsledky strabismu a tupozrakosti se projevují především ve snížení zrakových schopností, v poruchách zrakové ostrosti, vnímání prostoru, poruchách čtení (snížená rychlost a kvalita čtení), poruchách psaní (zvýšený výskyt grafomotorických chyb....), v poruchách vizuálně motorické koordinaci a narušení sociálních vztahů.

1.4 Hodnocení zrakové ostrosti podle různých kritérií

„Podle stavu zrakové ostrosti stanovila Světová zdravotnická organizace (WHO) následující kategorie poruch ostrosti zraku:

	Stupeň poruchy	Zraková ostrost
Normální zrak	Žádná	5/6; 6/7,5; 20/25 nebo lepší
Slabozrakost	Lehká	Méně než 5/6; 6/7,5; 20/25
	Střední	Méně než 5/15; 6/18; 6/20; 20/80
	Silná	Méně než 5/40; 6/48; 20/160
Slepotá	Hluboká	Méně než 5/100; 3/60; 20/400
	Téměř úplná	Méně než 5/300; 1/60; 3/200
	Úplná	Žádné vjemy světla

Pro školní účely byly děti se zrakovým postižením rozděleny do těchto skupin:

Děti slabozraké	Od 30/60 na lepším oku s optimální korekcí
Děti se zbytky zraku	Méně než 3/60 na lepším oku
Děti prakticky nevidomé	Méně než 1/60 nebo těžké zúžení zorného pole (postižený není schopen orientovat se v neznámém prostředí)
Děti naprosto nevidomé	Úplná ztráta světlocitu (amauróza)

Kritéria poruch ostrosti zraku jsou v různých státech stanovena odlišně. Např. do skupiny slabozrakých a nevidomých jsou osoby zařazovány dle následujícího přehledu:

Stát	Ztráta zrakové ostrosti	
	u slabozrakých	u nevidomých
Polsko	od 14 % do 6%	
Francie	40% až 10%	menší než 1/20 (do speciálních škol se přijímají žáci s ostrostí rovnou, případně horší než 3/10)
Švédsko	od 30% do 10%	
Německo	od 33% do 4%	
Dánsko	od 33% do 10%	
Itálie	od 20% do 12%	
Rusko	od 20% do 25%	max. ostrost na lepším oku 0,4
Švýcarsko		od 1/20 do 7/10
Velká Británie		0 – 3,6 definice slepoty

Poznámka: v Dánsku osoby s vizem 6/18 nebo méně na lepším oku označují jako zrakově postižené, což odpovídá mezinárodní stupnici 20/60 neboli 0,3.“ (Keblová, 2001, s. 15, 16)

1.5 Hodnocení závažnosti zrakového postižení

Závažnost zrakového postižení je závislé na věku, na stupni a druhu postižení a způsobu poškození.

Na věku, kdy postižení vznikne:

- Vrozené vady (vývojové vady) – nejsou vytvořeny zrakové asociační představy.
- Získané do pěti let – nemohou být využívány představy zrakového typu (ty jsou pro běžnou orientaci v prostředí rozhodující a nenahraditelné). Nejsou vytvořeny asociační představy.
- Získané od pěti let výše – mohou být částečně využívány představy zrakového typu. Jsou částečně vytvořeny zrakové asociační představy. Čím později toto postižení přichází, tím lépe pro využití zrakových představ.

Na typu a stupni postižení:

- Podle typu zrakového postižení: osoby s poruchami zorného pole, poruchami zrakové ostrosti, převodními poruchami, okulomotorickými problémy a poruchami barvocitu.
- Podle stupně zrakového postižení: osoby nevidomé, se zbytky zraku a slabozraké, s poruchou binokulárního vidění.

Na způsobu poškození:

- Vrozené postižení (vývojové vady).
- Získané postižení (trauma, degenerativní změny, úrazy).

Při postižení vrozeném nebo získaném v útlém věku jsou ovlivněny všechny složky vývoje osobnosti postiženého jedince, hlavně ve vnímání – zrak je dominantním smyslem, problémy s vyjádřením, problémy s vývojem řeči – řeč se vyvíjí na sluchovém a částečně vizuálním základě, poruchy v rozvoji myšlení – neznalost pojmu, představivost a fantazie je chudší.

Porušení zrakových funkcí má negativní důsledky na vývoj a projevy psychiky nevidomých a slabozrakých. Tyto projevy mohou být kvantitativního i kvalitativního charakteru. „Kvantitativní změny se vyskytují převážně ve sféře smyslového poznání: u nevidomých a slabozrakých se značně omezují nebo zcela odpadají zrakové počítky a vjemy; tomu odpovídá zmenšení množství představ, omezení možnosti formování obrazů ve fantazii atd. Pokud jde o kvalitativní zvláštnosti psychiky osob se zrakovými defekty, projevují se téměř ve všech oblastech psychické činnosti: mění se systém vzájemného působení analyzátorů, typy vnímání, vznikají určité specifické zvláštnosti v procesech formování obrazů a pojmů, narušuje se vzájemný vztah smyslového a pojmového v myšlenkové činnosti, pozorují se některé změny v emocionálně volní sféře a ve vlastnostech osobnosti.“ (Nováková in Vítková, 2004, s. 58)

Tato kapitola uzavírá škálu základních informací o zrakových postiženích, typech a stupních zrakových vad. Každý typ zrakové vady potřebuje jiný přístup a různé specifické nácviky. Jedná se například o nácvik práce se speciálními pomůckami, výcvik sebeobsluhy, výcvik kompenzačních smyslů, nácvik prostorové orientace, samostatného pohybu atd. Tyto nácviky je potřebné provádět intenzivně a důsledně pod vedením odborníka, neboť jsou základem pro další vzdělávání a začlenění osoby se zrakovým postižením do společenského a profesního života.

2 VZDĚLÁVÁNÍ ABSOLVENTŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM VYCHÁZEJÍCÍ ZE STUPNĚ A TYPU ZRAKOVÉ VADY

Důležitým faktorem pro zařazení žáka se zrakovým postižením do příslušného typu školy je stupeň a typ zrakové vady. Specifickým problémem žáků a studentů se zrakovým postižením je podle Jesenského (1998) vysoká míra informačního deficitu, komplikace v prostorové orientaci a v bezpečnosti pohybu, problémy v sebeobsluze a v samostatnosti při zařizování si věcí a vystupování na veřejnosti. Komplikace způsobuje i značný nepoměr mezi rozumovými a smyslovými schopnostmi, variabilní míra závislosti na pomoci druhých osob, technických pomůckách a citlivosti na změny a úpravy v prostředí.

2.1 Stupeň a typ zrakového postižení při volbě povolání

„Stupeň zrakového postižení má na výběr povolání významný vliv. Slabozrací jedinci mají větší možnost výběru než osoby nevidomé a osoby se zbytky zraku. Slabozrací mohou vykonávat např. povolání učitele na běžné škole, sekretářky či zahradníka, zatím co osoby zcela nevidomé tato povolání vykonávat nemohou. Nejvíce postiženou skupinou při výběru povolání jsou osoby se zbytky zraku. Výběr povolání u těchto osob ovlivňuje postupné zhoršování zraku, které ve většině případů končí slepotou. Což s sebou přináší nejen velkou psychickou zátěž, se kterou se musí jedinec neustále vyrovnávat, ale také nutnost přizpůsobovat se proměnlivým pracovním podmínkám.“ (Dostupné na: http://www.ped.muni.cz/wsedu/mu/EQUAL/sborniky/EQ1/text/Botosova_cz.htm)

Každý typ zrakového postižení přináší s sebou určitou míru omezení, které se týká různých životních oblastí. Mezi nejčastější typy zrakového postižení, které ovlivňují výběr

povolání, patří glaukom, poškození sítnice a myopie gravis atd. Takto postižení by se měli vyhýbat práci v prašném prostředí, velké fyzické zátěži, práci na přímém slunci. Budoucí povolání se musí volit tak, aby v důsledku vykonávané práce nedocházelo ke zhoršování zraku. (Dostupné na: http://www.ped.muni.cz/wsedu/mu/EQUAL/sborniky/EQ1/text/Botosova_cz.htm)

Mezi tradiční obory, v nichž mohou nevidomí získat uplatnění, patří například ladiči hudebních nástrojů nebo telefonisté. K osvědčeným a dobře přijímaným profesím nevidomých patří učitel hudby a masér. Ale současné technické možnosti rozšířily škálu jejich uplatnění. Zásadním pomocníkem v jejich práci je počítač. Jeho dobré uživatelské ovládání je pro středoškoláky a vysokoškoláky z řad nevidomých standardem. To jim jednak umožňuje pracovat v oboru, který případně vystudují - psychologie, práva, učitelství, jednak jim to dává možnost uplatnění v administrativě, vyřizování pošty či objednávek, zpracovávání databází, přepisu zvukových záznamů do písemné podoby a podobně

2.2 Obecná charakteristika osob nevidomých a prakticky nevidomých z hlediska volby povolání

Pro nevidomé osoby nebo osoby s těžkým zrakovým postižením je důležitá dostupnost práce s počítači a dalšími komunikačními pomůckami. Zde je kladen důraz na individuální úpravu pracoviště a výběr pracovních pomůcek a zařízení modifikovaných pro osoby se zrakovým postižením. Zvláštní pozornost si vyžaduje problematika volby povolání osob, které ztratily zrak později. Zde se uvažuje o návratu do původního povolání nebo účasti v rekvalifikačních kurzech. Získané zrakové postižení může ohrozit fyzickou i psychickou výkonnost.

Obory, ve kterých nacházejí uplatnění zcela nevidomí nebo osoby s těžkými zrakovými vadami: práce v administrativě - zpracování databází, přepis zvukových záznamů,

vyřizování pošty, objednávek; telemarketing je obor vhodný pro všechny stupně zrakového postižení.

Obory zaměřené umělecky: učitel hudby - jedná se o tradiční pozici, ve které nacházejí uplatnění především absolventi Konzervatoře J. Ježka v Praze, obor je vhodný pro zcela nevidomé, prakticky nevidomé i slabozraké.

Humanitní obory: učitel na základní, střední a vysoké škole – na všech stupních škol působí již řada pedagogů s těžkými zrakovými vadami nebo zcela nevidomí. Překladatel, tlumočnick – dobré zkušenosti jsou s uplatněním osob zcela nevidomých, prakticky nevidomých i slabozrakých. Psycholog – uplatnění nacházejí ve školství, v poradnách atd.

Manuální obory – tyto obory mají dlouholetou tradici. Zde nacházejí uplatnění nevidomí i osoby s různými stupni zrakových vad. Jedná se o obory: kartáčník, košíkář, čalouník atd.

2.3 Obecná charakteristika osob slabozrakých z hlediska volby povolání

Toto postižení obecně představuje výrazné snížení zrakových možností, což se projevuje hlavně v procesu vnímání a představivosti. To může vést k problémům v orientaci a rychlejší únavě zraku. Podmínky pro práci lze zlepšit speciálními vzdělávacími a rehabilitačními podmínkami. Jde především o optimální podmínky vylučující zrakovou únavu: používání optických prostředků korekce (např. brýle, speciální lupy, zvětšení obrazu nebo textu), intenzivnější osvětlení pracovního místa, přizpůsobení pracovních pomůcek ... (Dostupné na: <http://www.praceprozp.cz/hledani-prace/seznam-zvlastevhodnychpracovnich/zrakove-postizeni.html>)

Při volbě povolání je důležité, aby každý „zrakově postižený jedinec identifikoval své „silné stránky“ a k nim přidal konkrétní přenositelné dovednosti, včetně způsobu kompenzace zraku v těch případech, kdy dovednost staví na vnímání zrakovém, musí vymezit, kde přesně chce své dovednosti uplatnit. To zahrnuje jak ty obory lidské činnosti, které ho zajímají, tak jejich geografickou lokalizaci.“ (Bartoňová, Pipeková, Vítková, 2005, s. 169)

2.4 Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami je zakotveno v Zákonu 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném vzdělávání (Školský zákon). Tento zákon zajišťuje žákům se zrakovým postižením, kteří nemohou číst běžné písmo zrakem, právo na vzdělávání s použitím Braillova hmatového písma.

Na tento zákon navazuje Vyhláška 72 ze dne 9. února 2005, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních a Vyhláška 73 ze dne 9. února 2005, o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a studentů mimořádně nadaných. Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou považováni žáci se zdravotním postižením – tělesným, zrakovým, sluchovým, mentálním, autismem, vadami řeči, souběžným postižením více vadami a specifickými poruchami učení nebo chování, žáci se zdravotním znevýhodněním – zdravotně oslabení, dlouhodobě nemocní a žáci s lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování a žáci se sociálním znevýhodněním. (Dostupné na: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-73-2005-sb-1>)

„Cílem vzdělávání na střední škole a učilišti je jak cílená příprava na výkon budoucího povolání, tak komplexní rozvoj kompetencí v oblasti personální, sociální, odborné i občanské. Absolventi středních škol by měli být samostatnými lidmi, kteří si jsou vědomi svého handicapu, avšak dokáží se přesto plně začlenit do společnosti díky sociálním dovednostem (schopnost orientace v prostoru, nakupování, docházka do školy, komunikace apod.), schopnosti kompenzace svého postižení patřičnými pomůckami, odborným znalostem a také vědomím, na jaké zařízení se obrátit v případě potřeby získání či změny pomůcek.“ (Hamadová in Pipeková ed., 2006, s. 261)

2.4.1 Formy speciálního vzdělávání žáků se zrakovým postižením

- a) Formou individuální integrace (v běžné škole). Studenti s lehčí zrakovou vadou mohou s pomocí optických pomůcek zvládnout nároky běžného středního vzdělávání. Integrace žáka vyžaduje určité podmínky: doporučení příslušného poradenského pracoviště, souhlas rodičů a ředitele školy, přípravu a uspořádání školy a třídy, odbornou připravenost pedagogů, přípravu kolektivu, přijetí spolužáky, nižší počet žáků ve třídě, spolupráci s rodinou, zajištění potřebného materiálního vybavení, přiměřenou sociální adaptibilitu žáka atd.
- b) Formou skupinové integrace (ve třídě zřízené pro žáky se zdravotním postižením v běžné škole).
- c) Ve škole samostatně zřízené pro žáky se zdravotním postižením.
- d) Kombinací předchozích možností.

„Středoškolské profese pro osoby se zrakovým postižením většinou navazují na vzdělávací programy speciálních středních škol pro zrakově postižené. Profese vyžadující vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání nejsou však už takto určené. V tomto případě se zpravidla jedná o duševní, intelektuální profese. Výběr oboru záleží na samotném jedinci, na jeho objektivním posouzení, zda pracovní činnosti vzhledem ke zrakovému postižení zvládne. Záleží na úpravě pracovního prostředí a dostupnosti kompenzačních pomůcek. V současné době, kdy technologie je dokonalejší, je umožněn i širší výběr pracovních pozic. Vždy je vhodné, zvážit pracovní pozici v souladu s profesiogramem /podrobný popis profese/, který taktéž vymezuje zdravotní omezení vylučující či jen omezující výkon profese.“ (Dostupné na: <http://www.praceprozp.cz/hledani-prace/seznam-zvlaste-vhodnych-pracovnich/zrakove-postizeni.html>)

2.5 Profesní orientace žáků se zrakovým postižením

Termín profesní orientace je chápán jako dlouhodobý proces začleňování mladých lidí do světa práce. Toto začleňování je záležitostí mnoha výchovných činitelů. Důležitý vliv má škola ve spolupráci s rodinou. Cílem profesní orientace je zefektivnění výběru a volby profese v souladu s možnostmi a individuálními předpoklady žáků tak, aby jejich volba byla v souladu se společenskou poptávkou a pracovním uplatněním. (Dostupné na: http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Profesni_orientace.pdf)

Při profesní orientaci žáků se zrakovým postižením musí být respektovány profesní a osobnostní předpoklady, jeho studijní předpoklady, studijní ambice, motivace žáka ke studiu, stávající prospěch, zájmy (hudba, sport, počítače...), schopnosti (rozhodování, znalost cizích jazyků...), vlastnosti (důslednost, pečlivost...) a zdravotní stav (stupeň a typ zrakové vady, ...). Mezi další důležité faktory patří například: druh činnosti, pracovní prostředí, druh a složení pracovního kolektivu, pracovní doba, finanční ohodnocení, šance na získání zaměstnání v daném oboru atd. (příloha č.3).

Studijní předpoklady můžeme rozdělit do tří skupin:

- Předpoklady intelektuální (schopnost přijímat informace, orientovat se v nich, zpracovávat je a na jejich základě se správně rozhodovat).
- Předpoklady volní (schopnost sledovat zvolený směr, vyvíjet úsilí překonávat obtíže).
- Studijní návyky.

Za účelem zjištění studijních předpokladů je vhodné obrátit se na pedagogicko psychologickou poradnu nebo speciálně pedagogické centrum.

Studijní motivaci je vhodné zaměřovat k zájmům jedince. Motivace ke studiu je úzce svázána s rodinným a školním prostředím. Rodina klade základy formování osobnosti. Svým dlouhodobým působením má rozhodující vliv na své dítě. Rodiče často však postupují bez hlubšího zkoumání předpokladů a zájmů svých dětí. Často podléhají nekritickým představám o schopnostech. Bývá problematické a neefektivní, když rodiče nutí své dítě studovat jimi vybranou školu, která je mimo zájem a schopnosti dítěte. Zde je spolupráce se zkušenými odborníky, kteří se volbou povolání zabývají velmi žádoucí. (Dostupné na: http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Profesni_orientace.pdf)

Posuzovat musíme i stávající prospěch žáka. Součástí přihlášky ke studiu jsou vysvědčení z posledních dvou ročníků ZŠ. Střední školy ke známám na vysvědčení obvykle přihlížejí, ale dávají jim různou váhu. Jsou školy, které přijímají ke studiu na základě prospěchu, jsou však školy, které na známky ze ZŠ pohlížejí minimálně a nepřikládají jim velký význam. Znamky jsou velmi obecným vyjádřením schopností a studijních předpokladů. Za známkami se často skrývá i osobnost dítěte (např. jeho houževnatost, průbojnost...), jeho přístup k učení, motivace a zájem o daný předmět. Všechny tyto hlediska jsou schopni posoudit a vyhodnotit odborní poradci ve spolupráci s psychology a dalšími poradenskými pracovníky.

2.6 Odborníci, zabývající se volbou povolání

Při volbě povolání a zhodnocení osobnostních a profesních předpokladů má rozhodující slovo žák a rodič, významným pomocníkem jsou však další odborníci, zabývající se volbou povolání.

- a) Škola - třídní učitel, školní psycholog, výchovný poradce. Výchovný poradce je vyškolený odborník, který se zaměřuje na základních a středních školách mimo jiné i na poradenství pro volbu dalšího vzdělávání. Poskytuje informace o nabídce škol, o perspektivním uplatnění absolventů těchto škol.

- b) Pedagogicko psychologická poradna nebo speciálně pedagogické centrum – jedná se o součást školského poradenského systému a část jejich poslání je tzv. poradensko – diagnostická činnost, související s volbou střední školy. Služby těchto poraden jsou bezplatné a k jejich návštěvě není potřeba žádné doporučení. Zpravidla jsou schopny poskytnout řadu komplexnějších doporučení, a to nejen na základě výsledků testů a pohovorů. Návštěvu v poradně je třeba objednat a zpravidla se skládá ze dvou částí. První návštěva je diagnostická. Psycholog zjišťuje informace, týkající se studijních a osobnostních předpokladů, zájmů a podmínek. Návštěva probíhá zpravidla bez účasti rodičů. Při druhé návštěvě se diskutuje již společně s rodiči o výsledcích a doporučeních.

Speciálně pedagogická centra pro vady zraku najdeme v Praze, Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Liberci, Hradci Králové, Moravské Třebové, Brně, Litovli, Zlínu a v Opavě.

- c) Informační a poradenské středisko pro volbu povolání při úřadu práce – služby jsou také bezplatné. Zde získáme informace o perspektivnosti jednotlivých oborů studia, jeho vazbě na povolání a trh práce. (Dostupné na: <http://www.uiv.cz/clanek/160/22>)
- d) Mezi další profesní poradenství patří: informační centra mládeže, personální agentury práce, Národní ústav odborného zaměstnávání, Národní vzdělávací fond, Ústav pro informace ve vzdělávání atd.
- e) Podpůrně (zejména v oblasti poskytování informací) působí masové komunikační prostředky, internet, výrobní závody, odborná učiliště a střední školy. Podporu nabízejí také některé pracovní agentury a neziskové organizace. Další informace o možnostech studia je také možné získat osobní účastí na Dnech otevřených dveří na středních školách nebo prostřednictvím katalogů středních škol.

2.7 Katalogy středních škol

Katalogy středních škol nabízejí informace o možnostech studia. Volbu školy je však nutné řešit ve spolupráci s příslušnými odborníky. Katalogy slouží pouze jako zdroj prvotní informace. Můžeme je najít v brožované nebo internetové podobě, jako např. internetový on-line katalog středních škol, gymnázií a učilišť. Jedná se o nabídku informací pro ty, kteří chtějí zvolit vhodnou střední školu. Výběr je z této nabídky: Gymnázium, Konzervatoř, Lyceum, SOU, SOŠ, SPŠ, Obchodní akademie, Speciální školy, atd. po celé ČR. Možnost vyhledávání dle regionů, měst, vyučovaných předmětů atd. Praktické informace pro studenty, rodiče a školy. (Dostupné na: www.stredniskoly.eu/index)

Další internetové portály informují o uplatnění absolventů na trhu práce, propojují informace o školách a oborech vzdělání s poznatky o uplatnění absolventů škol na trhu a o potřebách zaměstnavatelů. Jsou rozděleny do různých oblastí, např.: volba škol a oborů vzdělání, absolventi škol a trh práce, průvodce volbou povolání, problémy při studiu atd. Systémy jsou přístupné zdarma a jsou průběžně aktualizovány.

Národní informační středisko pro poradenství vydalo ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR brožuru o poradenských službách na úřadech práce. Publikace nabízí přehled poradenství ve sféře zaměstnanosti, přibližuje činnost úřadů práce a popisuje fungování Informačních a poradenských středisek pro volbu a změnu povolání.

Z této kapitoly lze vyčíst, že poradenských služeb, které se zaměřují na osobnostní a profesní předpoklady žáka, institucí zabývajících se profesní orientací a možnostmi k získání informací o možnostech studia je dostatek. Otázkou však je, jak tyto služby využívají žáci a jejich rodiče a jak se orientují v možnostech vzdělávací soustavy, která připravuje osoby se zrakovým postižením na budoucí povolání. Základní informace o sekundárním a terciálním vzdělávání jsou v následující kapitole.

3 MOŽNOSTI VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY PŘÍPRAVY NA BUDOUCÍ POVOLÁNÍ OSOB SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Při výběru střední školy a přípravě na budoucí povolání je potřeba, aby se žák a jeho rodiče dobře orientovali ve vzdělávací soustavě. Střední školy poskytují žákům vědomosti a dovednosti potřebné pro výkon povolání nebo pro další studium. Střední vzdělání začíná zpravidla v 15 letech věku po dokončení základní školy a trvá podle druhu a zaměření studia jeden až čtyři roky. Výjimkou jsou víceletá gymnázia a konzervatoře.

3.1 Sekundární vzdělávání

V závislosti na druhu a délce absolvovaného vzdělávacího programu lze v různých druzích a typech středních škol dosáhnout:

- Střední vzdělání (1 – 2 roky). Jedno až dvouleté obory poskytující střední vzdělání a spadají zčásti do oblasti speciálního vzdělávání, popřípadě jsou určeny žákům, kteří nedokončili úspěšně základní školu. Připravují na méně náročná povolání.
- Střední vzdělání s výučním listem (2 – 3 roky), popř. zkráceným studiem pro ty, kteří mají střední vzdělání s maturitní zkouškou (1 – 1,5 roku).
- Střední vzdělání s maturitní zkouškou. Programy jsou různě dlouhé. K maturitní zkoušce lze dojít po čtyřech letech studia po ukončení základního vzdělání, nebo pro ty, kteří získali střední vzdělání s výučním listem, po dvou letech nástavbového studia. Popřípadě pro ty, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru vzdělávání.

3.2 Druhy středních škol

Spektrum středních škol je velice pestré, v nabídce jsou školy státní, soukromé, školy se zaměřením na profesní přípravu, připravující na studium na vysoké škole (gymnázia), školy pro osoby s postižením, školy s rozšířenou výukou jazyků atd. Výběr školy je plně v kompetenci žáka a jeho zákonných zástupců.

Střední odborné školy organizují vzdělání převážně ve čtyřletých oborech, které jsou zakončeny maturitní zkouškou a poskytují úplné střední odborné vzdělání, podle nového školského zákona střední vzdělání s maturitní zkouškou. Po roce 1990 bylo zavedeno dvouleté a tříleté studium, které bylo méně náročné na kvalifikaci žáků. Je ukončeno závěrečnou zkouškou a poskytuje střední vzdělání. Nařízení vlády o soustavě oborů vzdělávání nyní zařazuje na tento stupeň pouze obory jednoleté a dvouleté, dosavadní tříleté obory dobíhají. Střední odborné školy organizují dvouleté nástavbové studium pro absolventy středních odborných učilišť.

Střední odborná učiliště vzdělávají žáky pro odborné činnosti odpovídající povoláním, pro něž je předepsána dvouletá nebo tříletá příprava ukončená získáním výučního listu. Odborná příprava je ukončena závěrečnou zkouškou. Dále mohou střední odborná učiliště vzdělávat žáky ve čtyřletých oborech vzdělávání s maturitní zkouškou. Střední odborná učiliště mohou být veřejná, soukromá a církevní.

Konzervatoře poskytují všeobecné vzdělávání a připravují žáky pro výkon náročných uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech hudba, tanec, zpěv a hudebně dramatické umění. Jsou šestileté nebo osmileté. Vzdělávání se zpravidla ukončuje absolutoriem v konzervatoři. Žáci je mohou ukončit i maturitní zkouškou, a to nejdříve po 4. ročníku, v oboru tanec po 8. ročníku. Absolventi dosahují buď střední vzdělání s maturitní zkouškou, nebo vyšší odborné vzdělání v konzervatoři, nebo obojí.

Cílem studia na gymnáziu je poskytnout žákům široký vzdělávací základ. Připravuje žáky především ke studiu na vysoké škole. V rámci všeobecného vzdělávání existuje 12 gymnaziálních oborů (např. humanitní, matematické, jazykové, přírodovědné, sportovní atd.). Gymnázia organizují studium čtyřleté, šestileté nebo osmileté. Mohou být veřejná, soukromá a církevní. (Dostupné na: http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_CZ_CS.pdf)

Na střední školy pro zrakově postižené studenty jsou studenti přijímáni stejným způsobem jako na střední školy běžného typu. Ve třídách je však nižší počet žáků. Zařazení žáka do některé formy speciálního vzdělávání provádí ředitel školy se souhlasem zákonného zástupce žáka nebo se souhlasem zletilého žáka, a to na základě doporučení školského poradenského zařízení, jehož součástí je navržení míry podpůrných opatření. Zařazení žáka do některé formy speciálního vzdělávání může předcházet diagnostický pobyt tohoto žáka ve škole, do níž má být zařazen, a to v délce 2 - 6 měsíců. Pro absolventy běžných základních škol, základních škol pro zrakově postižené a základních škol praktických pro zrakově postižené jsou v rámci speciálního školství zřízeny tyto střední školy: Gymnázium pro zrakově postižené a Střední odborná škola pro zrakově postižené v Praze, Praktická škola s dvouletým vzdělávacím programem při Speciální základní škole Jaroslava Ježka pro zrakově postižené v Praze, Konzervatoř a Vyšší odborná škola Jaroslava Ježka, Konzervatoř Jana Deyla a Střední škola pro zrakově postižené v Praze, Speciální střední školy a Odborné učiliště pro zrakově postiženou mládež Brno, Střední škola Aloyse Klara a Obchodní akademie Opava.

Gymnázium pro zrakově postižené a Střední odborná škola pro zrakově postižené - zřizovatelem Gymnázia pro zrakově postižené a Střední školy pro zrakově postižené v Praze je Hlavní město Praha se sídlem Praha 1, Mariánské náměstí. Škola je nejen pro žáky se zrakovým postižením, ale také pro ty, kteří z různých důvodů vyžadují práci v menším kolektivu. Škola má počítačové učebny s internetem, počítače s běžným displejem, s hmatovým výstupem, s hlasovým výstupem a cvičnou kancelář. Ke studentům je uplatňován individuální přístup. Možný je pobyt studentů na internátě. Škola nabízí tyto obory: gymnázium, obchodní akademie a obchodní škola. Gymnázium je čtyřleté. Vyučuje se zde anglický, německý jazyk a latina je jako volitelný předmět. Počet studentů ve třídě je 10 – 14. Gymnázium je vhodné zejména pro ty, kteří se chtějí věnovat po maturitě studiu na vysoké škole nebo na vyšší odborné škole.

Na obchodní akademii se vyučuje podle osnov běžných obchodních akademií; cizí jazyky – angličtina, němčina, francouzština, od 3. ročníku výběrové předměty – společenskovední seminář, cvičení z matematiky, konverzace v cizím jazyce, ve 4. ročníku další výběrové předměty – bankovníctví a pojišťovnictví, daňové právo, marketing a management. Studium je čtyřleté ukončené maturitní zkouškou. Počet studentů ve třídě je 10 – 14. Škola je vhodná zejména pro ty, kteří chtějí pracovat jako střední ekonomičtí pracovníci nebo dále studovat na vysoké škole. Dvouleté studium je na obchodní škole a je zaměřené na telemarketing. Škola je vhodná pro ty, kteří se chtějí věnovat práci v administrativě, v call centrech (zelené linky) nebo obsluze telekomunikačních zařízení. (Dostupné na: <http://goa.brailnet.cz/>)

Škola Jaroslava Ježka v Praze - zajišťuje pro žáky s postižením zraku všestrannou péči a výuku speciálních dovedností, jejichž zvládnutí zvýší samostatnost a soběstačnost zrakově postižených a tím výrazně usnadní jejich život ve složitých životních situacích. Při škole pracuje Speciálně pedagogické centrum, které poskytuje klientům konzultace, diagnostiku, pomoc při profesní orientaci atd. Dvouletá *praktická škola* neprofesního typu je pro absolventy základní školy praktické a základní školy speciální, připravuje zrakově postižené na samostatný život, ke studiu na škole profesního typu nebo kvalifikačnímu

studiu. Vytváří individuální výchovně vzdělávací programy pro žáky se specifickými zdravotními, sociálními nebo jinými potřebami, poskytuje speciální péči zaměřenou na rehabilitaci osobnosti zrakově postiženého jedince, kompenzaci a reedukaci zraku. Je trénována prostorová orientace, samostatný pohyb a u nevidomých technika chůze s bílou holí, psaní na stroji a PC klávesnici, čtení optakonem, práce s elektronickými pomůckami ovládanými černotiskovou klávesnicí (běžný počítač se zvukovým nebo braillovým výstupem, či s lupou) neboli braillovou klávesnicí, zraková stimulace, tyflopedická péče (obsluha optických pomůcek, Pichtova psacího stroje, rýsovací soupravy pro nevidomé, nácvik podpisu, čtení a psaní bodového písma), logopedická péče, zdravotní a tělesná péče, péče psychologa, péče zdravotníků. (Dostupné na: <http://www.skolajj.cz/>)

Konzervatoř a Vyšší odborná škola Jaroslava Ježka je zaměřena na oblast populární hudby, jazzu a dalších forem netradičního umění. Studium na konzervatoři je na 6 let. Zakončené je absolutoriem. Po ukončení 4. ročníku posluchači vykonají komisionální zkoušku nebo maturitní zkoušku. Absolventská zkouška v 6. ročníku obsahuje souhrn znalostí z celého studia. Obor Hudba je zaměřen na skladbu, dirigování, klavír, akordeon, kytaru, kontrabas, housle, saxofon, klarinet, příčnou flétnu, trubku, pozoun, bicí, violoncello a violu. Obor Hudebně dramatického umění je zaměřen na muzikál. (Dostupné na: <http://www.kjj.cz/>)

Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené v Praze je určena přednostně pro studium osob se zrakovým postižením. Nabízí studium v oborech hudba, zpěv a ladění klavíru. V oboru hudba se vyučuje hra na klavír, varhany, akordeon, kytaru, smyčcové a dechové nástroje. Významnou oblastí vhodného uplatnění absolventů je práce učitel hudby. Pro snadnější uplatnění se učí každý student na dva hudební nástroje, případně na jeden hudební nástroj v kombinaci se zpěvem a všichni procházejí výukou hry na klavír. Výuka dále zahrnuje předměty všeobecně vzdělávací, hudebně teoretické a didaktické. V oboru ladění klavíru se kromě všeobecně vzdělávacích a hudebně teoretických předmětů vyučují odborné teoretické i odborné dílenské předměty. Studenti

mohou podle potřeby navštěvovat předměty speciální přípravy, např. bodový notopis, práci s kompenzační technikou, prostorovou orientaci a pódiový projev aj.

Obory hudby a zpěvu připravují studenty pro povolání učitele hudby, vlastní hudební činnost nebo studium na vysoké škole. Studium se zakončuje vykonáním absolutoria. Jeho dosažením získají absolventi vyšší odborné vzdělání. V pátém ročníku mohou studenti skládat maturitní zkoušku a dosáhnout úplného středního odborného vzdělání.

Obor ladění klavírů připravuje studenty pro povolání ladičů klavíru. Studium je zakončeno závěrečnou zkouškou, kterou student dosáhne středního vzdělání. (Dostupné na: <http://www.kjd.cz/>)

Speciální střední školy a Odborné učiliště pro zrakově postiženou mládež Brno, ale také pro ty, kteří mají kombinované postižení, specifické poruchy učení, ale také pro zdravé žáky a žáky s potřebami studia v menším kolektivu. Studijní obor sociální péče – sociálně správní činnost připravuje žáky pro činnosti spojené s poskytováním sociálních služeb a pomoci na úseku řízení sociálních služeb a poskytování sociálních dávek. Všeobecně vzdělávací jazykové, společenskovední, matematicko-přírodovědné a estetické. Absolventi oboru jsou připraveni na tyto činnosti: vyměřování sociálních dávek dle příslušných předpisů, vedení evidence sociálně potřebných občanů, zpracování podkladů pro navazující instituce a organizace, administrativní zpracování dílčích agend sociální péče, hospodářské a správní řízení.

Absolvent oboru obchodní akademie je pracovník s úplným středoškolským odborným vzděláním nutným pro výkon obchodně podnikatelských funkcí ve výrobních podnicích, v peněžnictví, v cestovním ruchu a ve státní a veřejné správě. Typickými činnostmi jsou marketingová činnost v tuzemsku i v zahraničí, činnosti zabezpečující finanční hospodaření podniku, jeho účetnictví, statistiku, cenovou tvorbu, daňovou agendu i kvalifikované sekretářské a korespondenční práce. Studium je ukončeno maturitní zkouškou.

Obor Masér sportovní a rekondiční připravuje žáky pro výkon sportovní a rekondiční masérské praxe. Absolvent získá vědomosti a dovednosti pro výkon masérské praxe ve sportovních a rekondičních zařízeních. Žák je připravován k aktivnímu užívání cizího jazyka, v neposlední řadě i k výkonu základních administrativních, správních a organizačně-pracovních činností souvisejících s obchodně-podnikatelskou praxí. Studium je ukončeno maturitní zkouškou. Absolvent učebního oboru Pečovatelské práce – práce ve zdravotnických a sociálních zařízeních je plně připraven vykonávat činnosti v kuchyňském provozu, v provozu prádelny i pečovatelskou službu. Tyto činnosti mohou být vykonávány ve zdravotnických zařízeních, azylových domech, v domácnostech u imobilních občanů atd. Studium je ukončeno závěrečnou zkouškou. Absolvent získá výuční list. Obor Tkalcovské práce je na 2 roky, je ukončen závěrečnou zkouškou. Absolvent získá výuční list. (Dostupné na: www.sss.ou.cz)

Střední škola Aloyse Klara vychází z tradice výchovy a vzdělávání osob se zrakovým postižením řemeslným povoláním, započaté Aloysem Klarem. Koncepce školy je v souladu se současnými pedagogickými trendy ve vzdělávání osob s různými handicap, především se zrakovým postižením a speciálními vzdělávacími potřebami. Najdeme zde tyto obory vzdělávání: košíkář, kartáčník, keramik, čalouník, knihař, rekondiční a sportovní masér, textilní výtvarník – tvorba dekorativních předmětů z textilních a přírodních materiálů; nastavbové studium – podnikání. Absolventi tříletých oborů vzdělávání získají střední vzdělání s výučním listem. Absolventi čtyřletých oborů a dvouletého nastavbového studia získávají střední vzdělání s maturitní zkouškou. (Dostupné na: www.spsaklara.cz)

Obchodní akademie Opava je univerzální střední odborná škola obchodně podnikatelského zaměření, která připravuje žáky v denním studiu. V učebním plánu jsou předměty povinného základu a ve vyšších ročnících odborné volitelné předměty. Na škole se od 1. ročníku studují dva cizí jazyky. Studium je ukončeno maturitní zkouškou. Absolventi Obchodní akademie mají dostatečné předpoklady pro další studium

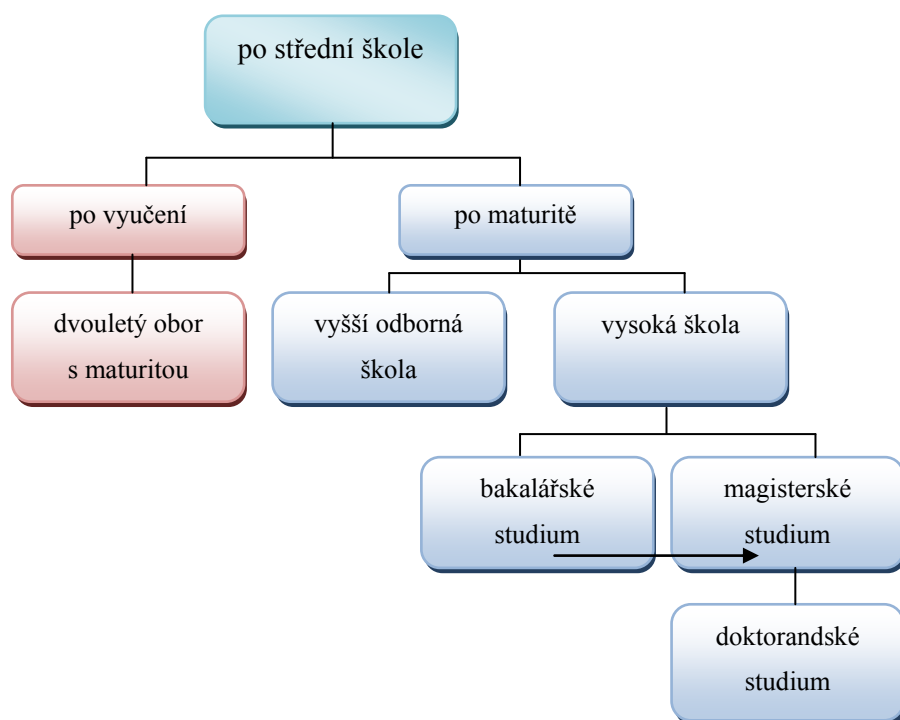
na vysokých školách a VOŠ. Obchodní akademie připravuje absolventy pro činnost kvalifikovaných odborníků, kteří se mohou uplatnit v ekonomických, obchodně – podnikatelských, administrativních a organizačních činnostech v podnicích všech právních forem a v organizacích včetně veřejné správy. Jsou připraveni, aby po složení maturitní zkoušky mohli nastoupit do některé z forem terciálního vzdělávání. Absolvent se uplatní jako ekonom, účetní, finanční referent, referent marketingu, sekretářka, asistentka, analytik, programátor atd.

Informatika v ekonomice připravuje absolventy pro činnost kvalifikovaných odborníků, pro aktivní využití PC, pro práci spojenou s komunikační technikou. Žáci získají potřebné technické znalosti a dovednosti z oblasti počítačového hardwaru a softwaru, počítačových sítí a technických prostředků přenosu dat. Studijní obor připraví žáky užívat a vytvářet ekonomický software. Absolvent se uplatní v grafických studiích, ve funkcích středního managementu jako analytik ekonomického softwaru. Absolventi Ekonomického lycea si studiem všeobecně vzdělávacích a odborných předmětů osvojí poznatky a dovednosti, které je připraví na další vzdělávání. Získají dovednosti pro studium ekonomických a právních disciplín a pro řešení ekonomických problémů. Absolvent má obecně odborné vzdělání, které může uplatnit ve studiu na vysoké škole nebo vyšší odborné škole ekonomického směru.

(Dostupné na: <http://www.ia-opava.cz/index.php?u=uchazece&p=moznostistudia>)

3.3 Systém vzdělávání po střední škole

Terciální vzdělávání je zařazeno jako studium navazující na úplné střední vzdělání s maturitou. Do terciálního vzdělání je zařazeno vyšší odborné a vysokoškolské vzdělání. K vyššímu odbornému vzdělání mají přístup žáci s úplným středoškolským vzděláním zakončeným maturitou. Studium je ukončeno absolutoriem, specifickou zkouškou z vybraných oborů, praktické zkoušky a obhajoby absolventské písemné práce. Společně s absolutoriem získávají žáci titul diplomovaný specialista. Vysokoškolské vzdělání je umožněno všem uchazečům s ukončeným úplným středním vzděláním (tj. s maturitou), kteří úspěšně vykonají přijímací zkoušku. Systém přijímacích zkoušek si stanovuje každá vysoká škola sama a ověřuje v nich znalosti či schopnosti uchazečů. Současný školský systém se snaží o zpřístupnění studia studentům slabozrakým i nevidomým na vyšších odborných i vysokých školách.

Při vysokých školách vznikají podpůrná centra, která jsou nápomocna při zvládnání studia studentů s postižením, např. Centrum podpory znevýhodněných studentů Západočeské univerzity v Plzni, Akademická poradna pro zpřístupňování studia pro zdravotně postižené studenty na Technické univerzitě v Liberci, Centrum speciálně pedagogické podpory na Masarykově univerzitě v Brně, Podpůrné středisko pro studenty se zrakovým postižením na Univerzitě v Hradci Králové, Centrum podpory studia zrakově postižených na Univerzitě Karlově v Praze, Centrum pomoci handicapovaným při Univerzitě Palackého v Olomouci, Centrum pro podporu znevýhodněných studentů Slunečnice na Vysoké škole báňské v Ostravě, Tereza centrum podpory samostatného studia zrakově postižených při ČVUT v Praze, Kabinet profesní přípravy na Moravské vysoké škole Olomouc.

Česká republika se stává zemí s typicky smíšeným systémem vzdělávání dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením. Vedle rozvinutého systému speciálního školství se postupně rozvíjí model vzdělávání dítěte se zdravotním postižením jako účastníka hlavního vzdělávacího proudu, začleněného do některé ze škol vzdělávací soustavy. V rámci pravidla rovného přístupu jsou přijímána opatření legislativního, personálního, ekonomického, technického a pedagogického charakteru. Vzdělávání žáků a studentů se zdravotním postižením je chápáno jako základní lidské právo s univerzální lidskou hodnotou a má svůj individuální i společenský rozměr. Z individuálního hlediska se stále více zaměřuje na roviny osobního rozvoje, formování místa ve společnosti a přípravy účastníka pracovního trhu.

4 VOLBA POVOLÁNÍ U OSOB SE ZRAKOVOU VADOU ZÍSKANOU V POZDĚJŠÍM VĚKU

Ztráta zraku v dospělém věku představuje kvalitativní zlom v životě člověka. Při vyrovnávání se s touto situací záleží nejen na osobnostních charakteristikách člověka, ale také na tom, jak brzy se s ním mohou kontaktovat psychologové, pracovníci zabývající se sociální rehabilitací, jak je ochoten spolupracovat s odborníky atd. Většinou v důsledku ztráty zraku ztratí i své původní povolání, což má negativní dopad na celou osobnost. Může dojít ke stagnaci některých schopností, snížení sociálních kontaktů. To vede ke změně postojů zrakově postiženého ke společnosti. Je důležité společně se zrakově postiženým hledat takové povolání, kde by měl co nejširší možnost uplatnění. Oblast profesního poradenství napomáhá s uplatněním na trhu práce, podpoře při sladění individuálního potenciálu klienta – zejména jeho kvalifikace a zájmů – s nároky určitých profesí nebo pracovních pozic, pomáhá při ztrátě, změně či hledání zaměstnání a při rekvalifikacích, při obtížné pracovní adaptaci na novou pracovní pozici. Poradenské služby pro osoby se zrakovým postižením poskytují např. Informační a poradenská střediska pro volbu povolání na úradech práce, personální agentury práce, TyfloCentra, manažeři, referenti, odborní garanti či lektori vzdělávacích a poradenských institucí, personalisté a manažeři vzdělávání ve středních a velkých podnicích, nezávislí konzultanti v oblasti rozvoje lidských zdrojů a další. Zdrojem informací jsou centrální metodicko – koordinační instituce, jako např. Národní ústav odborného vzdělávání, Národní vzdělávací fond, Ústav pro informace ve vzdělávání a další.

Poradenské služby pro dospělé v resortu školství nejsou zvlášť legislativně upraveny. Vláda pověřila Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy spoluprací při tvorbě systému informací o nabídce vzdělávání nejen pro děti a mládež, ale i pro dospělé. Kariérovým poradenstvím se zabývá Národní ústav odborného vzdělávání, jehož součástí je Centrum kariérového poradenství. V resortu Ministerstva práce a sociálních věcí poskytují

poradenské služby v oblasti dalšího vzdělávání, především rekvalifikací, úřady práce. Kromě toho provozuje MPSV portál Integrovaný systém typových pozic, kde můžeme najít informace o zaměstnávání osob se zdravotním postižením, program pro sestavení vlastního pracovního profilu, na jehož základě je možné vyhledat zaměstnání, informace o uplatnění v různých profesích včetně odměňování atd. (dostupné na: http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_CZ_CS.pdf). Každá osoba se zdravotním postižením má právo se rozhodnout o jaké povolání má zájem, zda se bude ucházet o pracovní místo na volném nebo chráněném trhu práce. Při rozhodování může napomoci široká nabídka rekvalifikačních kurzů.

4.1 Rekvalifikační a rehabilitační programy

Osoby se zrakovou vadou získanou v pozdějším věku se mohou stát klienty rekvalifikačních a pracovních rehabilitačních programů v těchto případech:

- Jestliže ztratili své původní zaměstnání v důsledku ztráty nebo vážného poškození zraku v produktivním věku.
- Jedinci, kteří ztratili zrak v průběhu studia nebo přípravy na povolání.
- Osoby s dlouhodobým těžkým zrakovým postižením, které již vykonávali své původně zvolené povolání za zvlášť upravených podmínek, toto zaměstnání však ztratili a proto se snaží nalézt nové.
- Osoby s těžkým zrakovým postižením od mládí, které se připravovali na speciální povolání, ale z důvodu rozporu mezi zaměřením vzdělávacích zařízení a potřebami trhu práce své zaměstnání nenalezli.

Programy pracovní rehabilitace pro osoby, které přišly o zrak v pozdějším věku, vybavují klienty dovednostmi a návyky, jejichž zvládnutí je nezbytné pro zařazení do některého rekvalifikačního kurzu nebo do zaměstnání, k jehož výkonu není nutná speciální rekvalifikační příprava. Jde například o zvládnutí obsluhy elektronických kompenzačních pomůcek pro zpřístupnění informací, rozvíjení manuálních zručností atd. Na programy pracovní rehabilitace navazují rekvalifikační programy.

Osoby se zdravotním postižením mají právo na pracovní rehabilitaci (pracovní rehabilitace, Zákon o zaměstnanosti 435/2004 Sb.), kterou zabezpečuje úřad práce (zároveň hradí náklady s ní spojené) ve spolupráci s pracovně rehabilitačními středisky. Pracovní rehabilitaci může zajistit na základě dohody jiná právnická nebo fyzická osoba. Pracovní rehabilitace zahrnuje poradenskou činnost zaměřenou na volbu povolání, teoretickou a praktickou přípravu pro zaměstnání, zprostředkování, udržení a změnu zaměstnání a vytváření podmínek pro výkon povolání. (Dostupné na: <http://www.praceprozp.cz/poradenstvi/moznosti-a-kontakty-pro-realizaci.html>)

Do souvislosti s pracovní rehabilitací dává Jankovský (2001, s. 28) „v současné době stále populárnější, ale i efektivnější tzv. podporované zaměstnávání, což je pracovní zapojení lidí s postižením na běžných pracovištích.“

Teoretická a praktická příprava pro zaměstnání osob se zdravotním postižením zahrnuje:

- Přípravu na budoucí povolání podle zvláštních právních předpisů.
- Přípravu k práci – směřuje k zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo a k získání znalostí, dovedností a návyků nutných pro výkon povolání. Tato příprava trvá nejdéle 24 měsíců. Příprava na práci osob se zdravotním postižením se provádí na pracovištích zaměstnavatele individuálně přizpůsobených zdravotnímu stavu této osoby, může být prováděna za podpory osobního asistenta. Dále se provádí v chráněných dílnách a na chráněných pracovních místech právnické nebo fyzické osoby, nebo ve vzdělávacích zařízeních státu, územních samosprávných celků, církví a náboženských společností, občanských sdružení a dalších právnických a fyzických osob.
- Rekvalifikační kurzy - pomáhají začleňovat osoby se zdravotním postižením do každodenního života a usnadňují nalezení vhodné pracovní příležitosti. Vzdělávání probíhá za účasti zkušených a profesionálních lektorů a absolventi získávají certifikát a tak šanci na pracovní uplatnění. Mezi rekvalifikační programy patří například: tkalcovská výroba, košíkářská výroba, keramická výroba, zvukový designér, obsluha osobního počítače se speciální úpravou pro osoby zrakově postižené, masér, operátor, dispečer a další.

4.2 Akreditovaná zařízení

Podle výkladu Ministerstva práce a sociálních věcí (Zákon o zaměstnanosti 435/2004 Sb.) se akreditovaným zařízením rozumí vzdělávací zařízení podle zvláštních předpisů.

Mezi tato zařízení patří:

- a) Střední a vysoké školy, které provádí rekvalifikaci v rámci svých vzdělávacích programů. Střední a vysoké školy jsou pro systém rekvalifikací akreditovány v rámci schválených oborů uvedených v rejstříku škol. Školy jsou povinny poskytovat vzdělávací programy v rozsahu, v jakém byly schváleny a zařazeny do rejstříku škol. Mohou však poskytovat i krátkodobější vzdělávací programy. V takovém případě však nesou zodpovědnost za skladbu vzdělávacího programu, za jeho dostatečnost z hlediska rozsahu pro přípravu pro danou pracovní činnost. V případě, že škola poskytuje rekvalifikaci, jejímž výstupem má být stupeň vzdělání, musí v rámci kurzu postupovat podle Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon; zejména dle § 74 odst. 2) a dále dle Vyhlášky č. 47/2005 Sb., o ukončování vzdělávání na středních školách závěrečnou zkouškou a o ukončování vzdělávání v konzervatoři absolutoriem a Vyhláškou č. 442/1991 Sb., o ukončování studia ve středních školách a učilištích.
- b) Zařízení, které provádí rekvalifikaci k získání kvalifikačních požadavků pro výkon pracovní činnosti podle státních norem (ČSN, ČSN EN, technická pravidla).
- c) Zařízení, které provádí rekvalifikaci k získání odborné způsobilosti pro výkon pracovní činnosti podle příslušných právních předpisů (např. vyhlášky o odborné způsobilosti, výcviku apod.)
- d) Rekvalifikační střediska zřízená MPSV nebo úřady práce dle § 6 odst. 1 písm. i a § 8 odst. 2 písm. e) Zákona o zaměstnanosti (dostupné na <http://pardubice.univcz.cz/>). Hamadová (in Pipeková ed., 2006, s. 261) uvádí, že „v případě progresu postižení či získání zrakové vady během života a následné ztráty zraku mají zrakově postižení možnost absolvování akreditovaných kurzů a rekvalifikace v Pobytovém

rehabilitačním a rekvalifikačním středisku, o.p.s. v Praze – Dědině. Středisko nabízí možnost rekvalifikace s osvědčením s celostátní platností v těchto kurzech: masér, počítačové kurzy, košíkářská výroba, tkalcovská výroba, keramická výroba, zvukový designer.“ Rekvalifikace představuje změnu dosavadní kvalifikace uchazeče o zaměstnání, kterou je potřebné zajistit získáním nových znalostí, dovedností a teoretickou přípravou, umožňující pracovní uplatnění ve vhodném zaměstnání. Vychází se z dosavadní kvalifikace, aby byla co nejúčelněji využita při získání nových znalostí a dovedností. Při rekvalifikaci se dále přihlíží i k osobnostním předpokladům a zdravotní způsobilosti pro výkon práce, pro kterou bude osoba rekvalifikována. Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých založila Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina a postupně v jednotlivých krajích krajská střediska sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké TyfloCentra.

4.3 TyfloCentra

TyfloCentra jsou samostatné obecně prospěšné společnosti, které kompletují a rozšiřují nabídku služeb pro nevidomé a slabozraké. Najdeme je ve městech: Praha, Brno, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Karlovy Vary, Hradec Králové, Ústí nad Labem, Zlín, Liberec, Pardubice, Jihlava. TyfloCentra poskytují depistáž a kontaktní terénní práce v úzké spolupráci se SONS, základní poradenství o možnostech kompenzace handicapu zrakového postižení, pomůckách denní potřeby, sociálně právní a pracovně právní poradenství, setkávání ve svépomocných klubech pro zrakově postižené občany, rozvoj a docvičování dovedností získaných v programech základní rehabilitace (vaření, práce v domácnosti, čtení atd.) realizovaných ve střediscích Tyfloservis, o.p.s., Pobytové rehabilitační a rekvalifikační středisko Dědina, o.p.s. a u dalších poskytovatelů těchto služeb, zpřístupňování informací nevidomým a jinak těžce zrakově postiženým občanům včetně vydávání regionálních informačních časopisů, podpora pracovního uplatnění zrakově postižených občanů zahrnující vyhledávání pracovních míst, pomoc při zřizování, úpravách pracovišť nebo setkávání v aktivačních job-klubech, odstraňování

architektonických bariér v regionech, koordinace a zajišťování průvodcovské a předčitatelské služby, další služby dle místních možností a zájmů (kurzy sociálních dovedností, cvičení, kurzy hmatového modelování atd.) V roce 2008 byl v rámci TyfloCenter ukončen projekt nazvaný „Zlepšení zaměstnatelnosti nevidomých, slabozrakých a kombinovaně postižených občanů“ (Tyfloemployability). Hlavním cílem projektu bylo zvýšení zaměstnatelnosti nevidomých a jinak zrakově postižených osob. V rámci Operačního programu Rozvoje lidských zdrojů je organizován projekt nazvaný Integrace nevidomých a zrakově postižených občanů na trh práce (např. v pardubickém kraji - viz. příloha č.4). (Dostupné na: <http://www.tyflocentrum.cz/>)

Na základě Listiny základních práv a svobod mají lidé se zdravotním postižením právo žádat o zaměstnání. Každý mladý člověk se zrakovým postižením hledá po ukončení svého studia vhodné povolání, v průběhu života může změnit zaměstnání a hledat nové z důvodů změny zdravotního stavu, ale i z důvodu zlepšení platových nebo pracovních podmínek, dalším důvodem může být nespokojenost s poměry ve firmě, neochota ze strany zaměstnavatele akceptovat zrakové postižení, neshody v pracovním kolektivu nebo s nadřízeným, velké pracovní zatížení vzhledem ke zdravotnímu postižení. Objevuje se i nespokojenost s nedostatečným využíváním kvalifikace nebo nezajímavou prací. Pomoc ve výběru nové práce, jejím hledání, jakož i dohlédnutím nad dodržováním práv zajišťuje úřad práce.

Skutečnost, že osoba se zdravotním postižením pobírá plný nebo částečný invalidní důchod neznamena, že tato osoba pracovat nemůže, i přesto, že je potřeba vytvořit pro práci specifické podmínky. Práce představuje velmi významný základní předpoklad k sociálnímu uznání a k možnosti vést rovnoprávný život ve společnosti. Je proto důležité, aby dobře fungovala profesní poradenská zařízení, která poradí, doprovodí nebo pomohou při přechodu ze školy do praxe, při hledání vhodného pracovního místa a která přispějí k tomu, aby se zlepšily šance, obzvláště mladých lidí s postižením, k plnému začlenění do společnosti.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍLE VÝZKUMU A STANOVENÍ PRACOVNÍCH HYPOTÉZ

Cílem výzkumu je analyzovat celkovou situaci při volbě povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady, možnosti pomoci při volbě profesní orientace a informovanost o jednotlivých povoláních.

Výzkum by měl přinést poznatky o tom, jak samotní studenti se zrakovým postižením vnímají své možnosti při volbě budoucího povolání, které je pro jejich další život velmi významné z hlediska jejich seberealizace a osamostatnění.

Pro získání informací o tomto tématu jsme zvolily otázky právě pro studenty středních škol, kteří mají zrakové postižení a s tímto tématem mají osobní zkušenosti.

H1 - Na středních školách pro zrakově postižené bude ze studentů se zrakovou vadou více studentů nevidomých, než studentů s lehkou slabozrakostí.

H2 – Domníváme se, že studenti se zrakovou vadou budou mít častěji zájem pracovat v kolektivu intaktní populace, než v kolektivu osob s podobným postižením.

H3 – Předpokládáme, že studenti, kteří střední školu volili podle svých zájmů, chtějí po ukončení studia pracovat spíše ve zvoleném oboru, než v oboru odlišném.

H4 – Studenti se zrakovým postižením, kteří chtějí dále pokračovat ve studiu na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, budou mít častěji zájem o humanitní předměty, než o předměty technické.

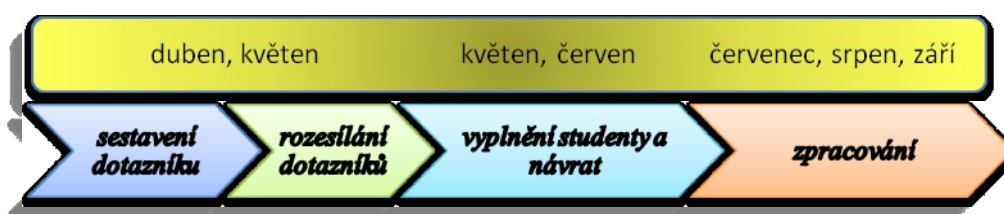
5.1 Organizace a průběh výzkumu

V průběhu měsíce dubna 2008 jsme vypracovaly dotazník pro studenty se zrakovým postižením, který se týkal výběru a volby budoucího povolání s ohledem na stupeň a typ jejich zrakové vady. Po zpracování jsme začaly telefonicky kontaktovat střední školy pro zrakově postižené. Jednalo se o tyto školy: Obchodní akademie Opava, Střední škola Aloyse Klara, Speciální střední školy a Odborné učiliště pro zrakově postiženou mládež Brno, Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené, Biskupské gymnázium Brno, Gymnázium pro zrakově postižené a Střední odborná škola pro zrakově postižené Praha. Na Biskupské gymnázium v Brně jsme dotazníky nezasílaly, protože nám sdělili, že v současné době nemají žádného studenta se zrakovým postižením.

Telefonicky jsme vždy mluvily s ředitelem školy nebo zástupcem ředitele, kteří nám přislíbili spolupráci za určitých podmínek a to stručnost, jasnost a malý počet otázek. Všechny školy chtěly zaslat dotazník e-mailem. Na formu vrácení dotazníků jsme se domluvili opět e-mailem nebo poštou.

Jedna škola zaslala vyplněné dotazníky e-mailem hned druhý den. Ostatní školy do dvou měsíců od rozeslání, to znamená v průběhu měsíce května a června. Z jedné školy přišly dva dotazníky poštou s omluvou, že studenti vyplňují podobné dotazníky často. Zpět byly zaslány dotazníky ze všech obeslaných škol. Úspěšnost návratnosti byla tedy velmi dobrá.

Dotazníky, které postupně docházely, jsme pročetly a třídily. Po jejich shromáždění jsme začaly odpovědi systematicky zpracovávat.

5.2 Metody výzkumu

Došli jsme k závěru, že jako základní metodu výzkumu aplikujeme metodu statistickou, za použití výběrového šetření. Za základní techniku – výzkumný nástroj, jsme použily dotazník, jako prostředek hromadného získávání údajů. Dotazníková metoda slouží k získávání informací při výzkumech. Je používána zejména tam, kde se jedná o shromáždění relativně jednoduchých údajů od velkého počtu osob. Vlastní tvůrčí práce se při použití dotazníkové metody soustřeďuje na přípravu dotazníku. Další proces je možné jen málo ovlivnit. Pozornost vyžaduje zejména formulování jednotlivých otázek. V dotazníku používáme dva typy otázek – otevřené a uzavřené. Ničkovič (in Chráska 1998, s. 89) definuje dotazník jako „měrný prostředek, pomocí kterého se zkoumají mínění lidí o jednotlivých jevech“.

K získání a zpracování dat jsme se rozhodly použít následující metodu: pro získání informací jsme použily dotazník pro studenty, který obsahoval 11 otázek, které byly stručně a jasně formulované. Dotazník je na základě platnosti Zákona o ochraně osobních údajů (101/2000 Sb.) anonymní a studenti byli o této skutečnosti informováni v úvodním dopisu.

Výsledky jednotlivých dotazníků jsme zobrazily do tabulek a pro jasnost a lepší přehlednost jsme použily grafy. Využily jsme jak číselné, tak i procentuální grafické vyjádření.

Pro potvrzení nebo vyvrácení pracovních hypotéz jsme použily vlastního dotazníku. U dvou otázek jsou podotázky týkající se zájmů studentů a zaměření na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, kterou by případně chtěli studovat. Tento postup jsme zvolily pro jednodušší zpracování a podání jasných informací.

Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy číslo 1 jsme použily otázku číslo 1.

Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy číslo 2 jsme použily otázku číslo 7.

Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy číslo 3 jsme použily otázku číslo 3 a 9.

Pro potvrzení nebo vyvrácení hypotézy číslo 4 jsme použily otázku číslo 11.

5.3 Charakteristika zkoumaného souboru

Při samotném výzkumu jsme oslovily střední školy, které jsou přímo pro žáky s vadami zraku na území celé České republiky. Právě tyto studenty jsme potřebovaly ke zvolenému výzkumu. Na dotazník odpovědělo 47 studentů z 5 škol. Počet získaných odpovědí dosahuje dostatečně reprezentativní vzorek zkoumaného jevu.

Dotazníky byly rozeslány do 5 středních škol pro zrakově postižené. Z toho se výzkumu zúčastnilo 5 škol, 47 studentů. Jedná se o studenty v rozmezí 15 – 21 let. Studenti vyplňovali dotazníky na základě úvodních instrukcí, které byly součástí každého dotazníku. Dotazovaný měl na výběr vždy z několika možností, přičemž mohl zakroužkovat libovolný počet tvrzení, která mu vyhovovala. Dotazníky byly správně vyplněny, takže předpokládáme, že instrukce i otázky byly jasně a srozumitelně formulovány.

6 VÝSLEDKY A JEJICH INTERPRETACE

Výsledková část diplomové práce se zabývá interpretací (přiřazováním vyhodnocených údajů k sobě navzájem, řazením do soustav poznatků dříve získaných a jejich zobecněním) a analýzou získaných poznatků z dotazníků. Výsledky jednotlivých otázek jsme zobrazily do tabulek a pro jasnost a lepší přehlednost jsme použily grafické znázornění číselné i procentuální.

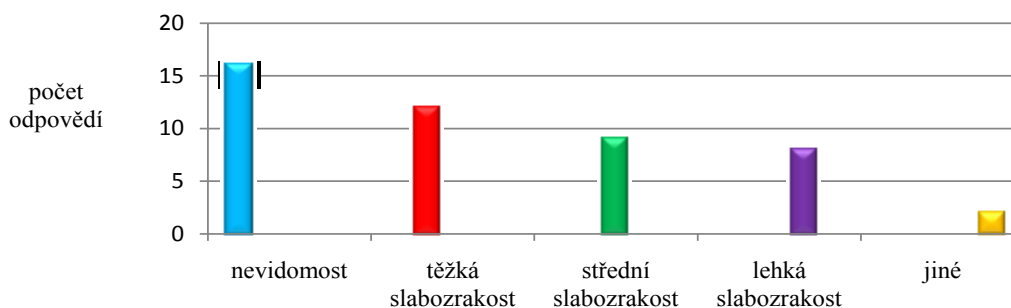
6.1 Zpracování dotazníku pro studenty

Otázka č. 1 je zaměřena na stupeň zrakové vady, který má student diagnostikován, aby bylo jasné, s jakým počtem jednotlivých zrakových vad pracujeme.

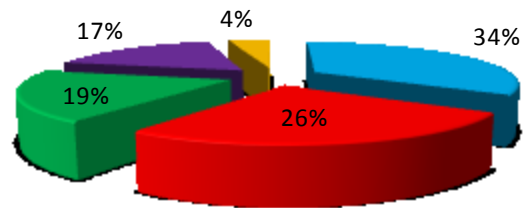
Tabulka č. 1 – Stupeň zrakové vady

nevidomost	těžká slabozrakost	střední slabozrakost	lehká slabozrakost	jiné
16	12	9	8	2

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

- nevidomost
- těžká slabozrakost
- střední slabozrakost
- lehká slabozrakost
- jiné

Shrnutí:

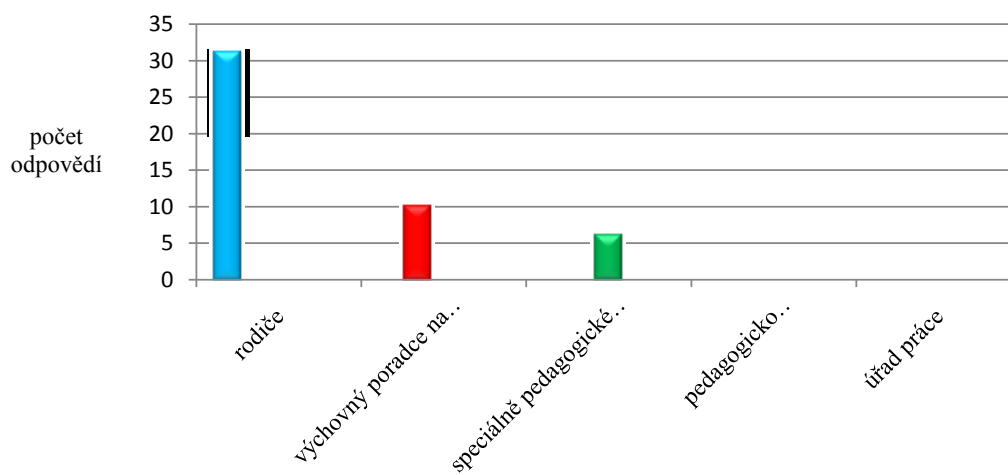
Ze zkoumaného vzorku studentů je zřejmé, že v této skupině mají nejpočetnější zastoupení studenti nevidomí (34 %), dále studenti s těžkou slabozrakostí (26 %), se střední slabozrakostí (19 %), s lehkou slabozrakostí (17 %) a jiné zrakové vady (4 %). Mezi jiné zrakové vady studenti neuvedli žádný údaj.

Otázka č. 2 hodnotí, kdo studentům s výběrem jejich školy a oboru pomáhal, abychom měly srovnání, jaký vliv na profesionální budoucnost dítěte mají rodiče a poradenská zařízení.

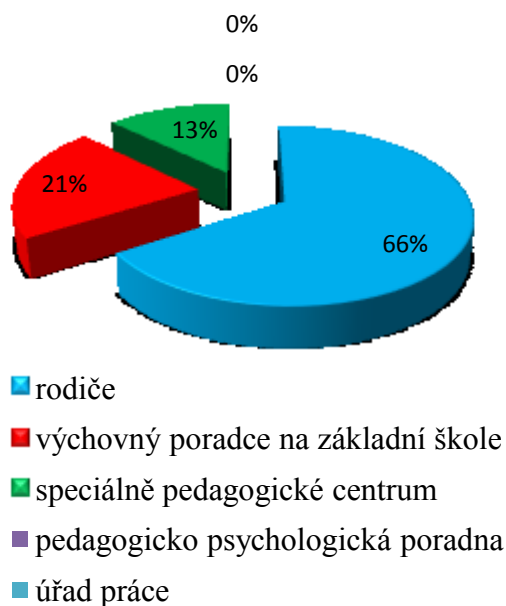
Tabulka č. 2 – Pomoc s výběrem školy a oboru

rodiče	výchovný poradce	speciálně pedagogické centrum	pedagogicko psychologická poradna	úřad práce
31	10	6	0	0

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

Shrnutí:

Na číslech vidíme, že s výběrem povolání pomáhají žákům nejvíce rodiče, a to velmi významně (66 %), následuje výchovný poradce na základní škole (21 %), speciálně pedagogické centrum (13 %). Pedagogicko psychologická poradna a úřad práce při výběru povolání nepomáhali ani v jednom případě ze zkoumaného vzorku.

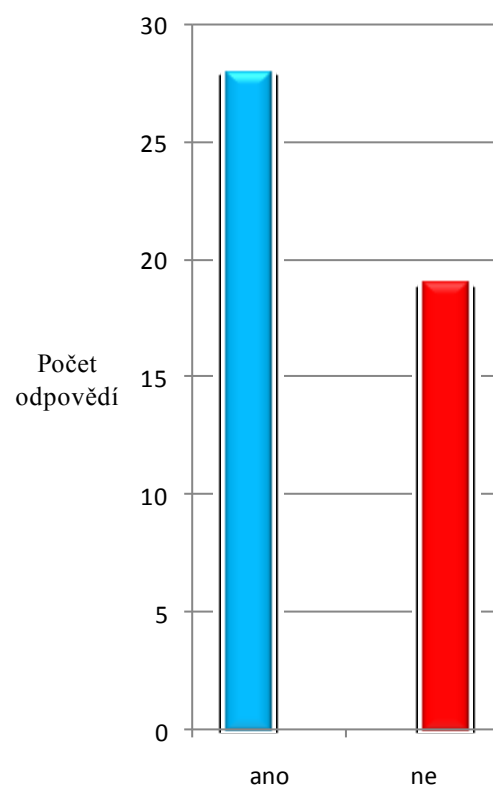
Aby došlo ke zkvalitnění volby budoucího povolání žáka se zrakovým postižením, měla by probíhat volba povolání v týmu za účasti samotného žáka, jeho rodičů, odborníků ze speciálně pedagogického centra nebo pedagogicko psychologické poradny, výchovného poradce nebo poradce z úřadu práce, přičemž by se měly důsledně hledat všechny možnosti uplatnění, které jsou v souladu se zdravotním postižením budoucího studenta. V našem případě nebylo ani v jednom dotazníku zakroužkováno více možností pomoci při výběru školy a oboru.

Otázka č. 3 se zaměřuje na zájmy studentů a hodnotí, zda zvolený obor, a tím i budoucí povolání odpovídá jejich zájmům, které jsou důležitou motivací pro další práci, pracovní uspokojení a naplnění ambicí.

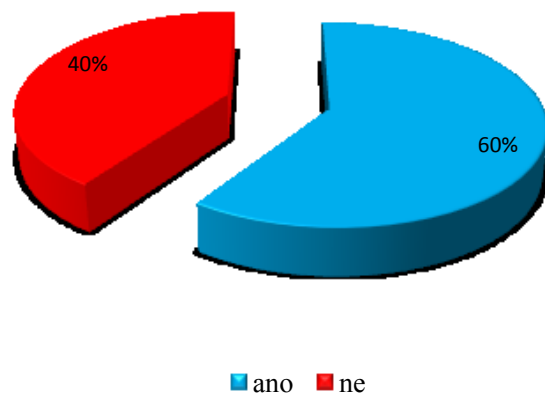
Tabulka č. 3 - Odpovídá zvolený obor a tím i budoucí povolání zájmům

ano	ne
28	19

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

Shrnutí: z odpovědí a grafu vyplývá, že 60 % studentů usuzuje, že zvolený obor odpovídá jejich zájmům a tím i budoucímu povolání. 40% studentů myslí, že zvolený obor neodpovídá jejich zájmům.

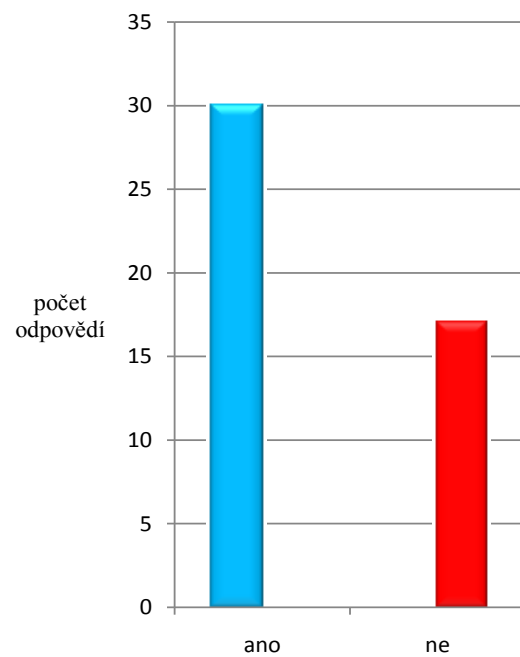
Mezi nejčastěji uváděnými zájmy a koníčky byla hudba, sport (např. turistika, cyklistika, jízda na koni), tanec, četba, ale i internet, skládání básní, masírování.

Otázka č. 4 řeší, zda studenti brali ohled na stupeň a typ zrakové vady při volbě povolání. Někdy je totiž velmi obtížné skloubit zrakové postižení a zájmy s vhodným studijním oborem.

Tabulka č. 4 - Ohled na stupeň a typ zrakové vady při volbě povolání

ano	ne
30	17

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

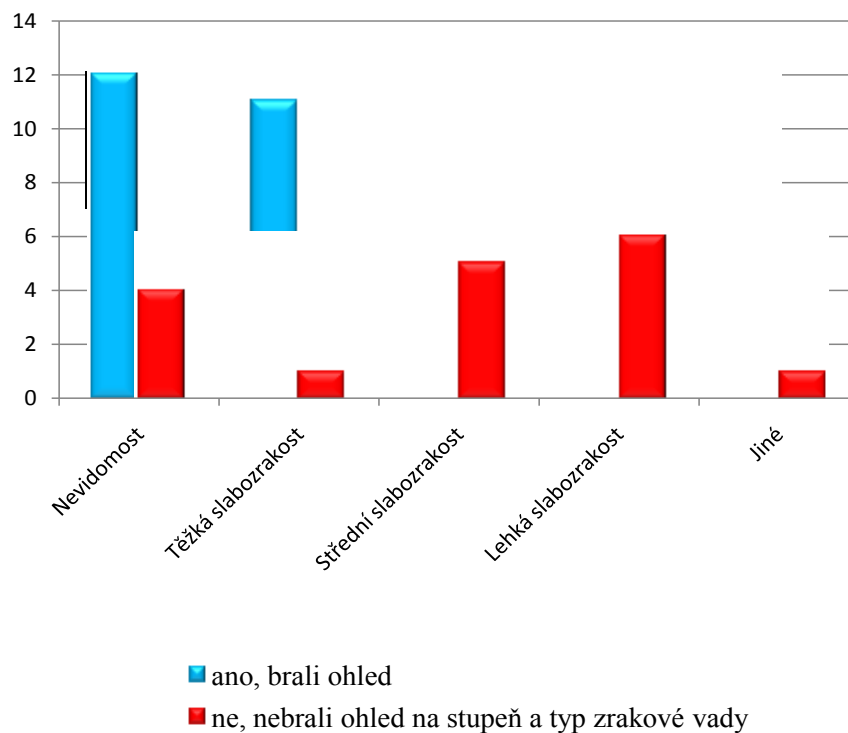

■ ano ■ ne

Shrnutí: 64 % respondentů bralo ohled při volbě povolání na stupeň a typ zrakové vady a 30 % respondentů nebralo ohled na svoji zrakovou vadu. Jedním z možných problémů při volbě povolání je menší možnost výběru školy, která je ochotna nebo schopna zajistit potřebné speciální pomůcky nutné ke studiu. Dále to může být postoj zaměstnavatelů, kteří se chovají tržně a nezohledňují sociální hledisko, a proto osoby se zdravotním postižením musejí často zohledňovat své postižení a hledat takové povolání, kde je předpoklad, že najdou uplatnění.

Pro lepší srovnání jsme porovnali jednotlivé stupně postižení vzhledem k tomu, jestli studenti brali nebo nebrali ohled na stupeň a typ své zrakové vady.

Grafické znázornění

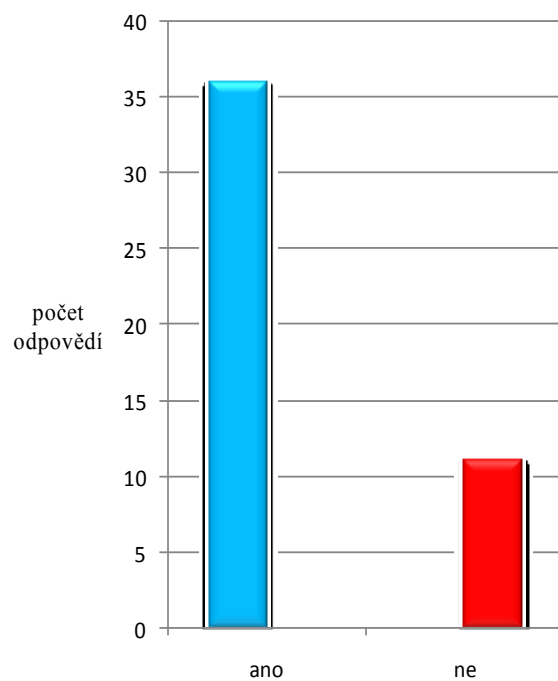
Shrnutí: z grafu vyplývá, jak se dalo předpokládat, že nejvíce brali ohled při volbě povolání na stupeň a typ zrakové vady studenti nevidomí a studenti s těžkou slabozrakostí. V procentuálním vyjádření vychází, že bralo ohled na stupeň a typ zrakové vady z celkového počtu nevidomých studentů 75 %, s těžkou slabozrakostí 92 %, se střední slabozrakostí 44 %, s lehkou slabozrakostí 25 % a studentů s jinou, blíže nespecifikovanou zrakovou vadou 50 %.

Otázka č. 5 se studentů dotazuje, zda mají dostatek informací, jaké povolání mohou vykonávat po ukončení právě studované střední školy. Při přechodu do praxe studenti často zjišťují, že jejich představy o pracovním uplatnění byly jiné.

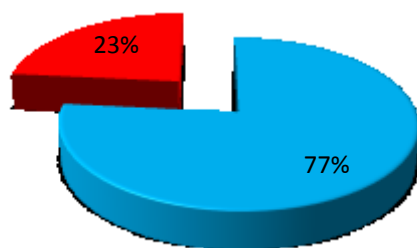
Tabulka č. 5 - Informovanost o povolání vykonávaném po ukončení školy

ano	ne
36	11

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

■ ano ■ ne

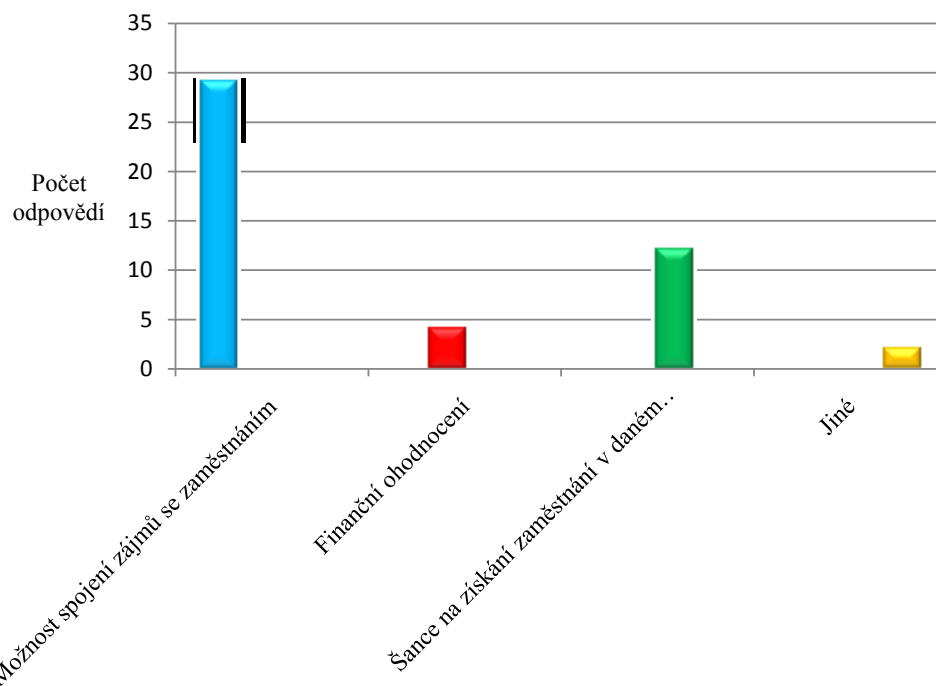
Shrnutí: výsledek 77 % je potěšující. Jedná se o odpovědi studentů, kteří mají dostatek informací o zvoleném oboru, který mohou vykonávat po ukončení zvolené školy. Z tohoto vzorku vyplývá, že informovanost v této oblasti je na dobré úrovni.

Otázka č. 6 analyzuje, co bylo pro studenty důležité při rozhodování o volbě budoucího povolání, které si studenti volí v poměrně nízkém věku, kdy většinou nejsou dostatečně vyhraněné zájmy a životní hodnoty.

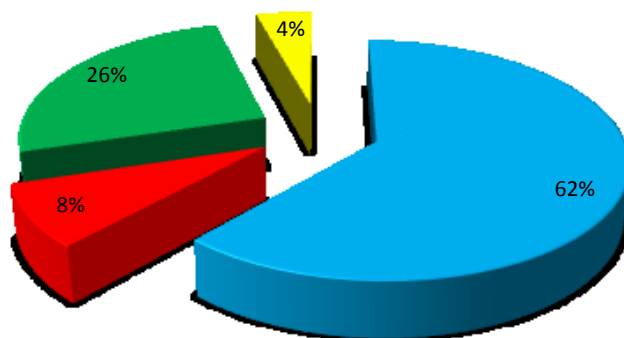
Tabulka č. 6 - Co bylo pro studenta důležité při volbě budoucího povolání

možnost spojení zájmů se zaměstnáním	finanční ohodnocení	šance na získání zaměstnání v daném oboru	jiné
29	4	12	2

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

- Možnost spojení zájmů se zaměstnáním
- Finanční ohodnocení
- Šance na získání zaměstnání v daném oboru
- Jiné

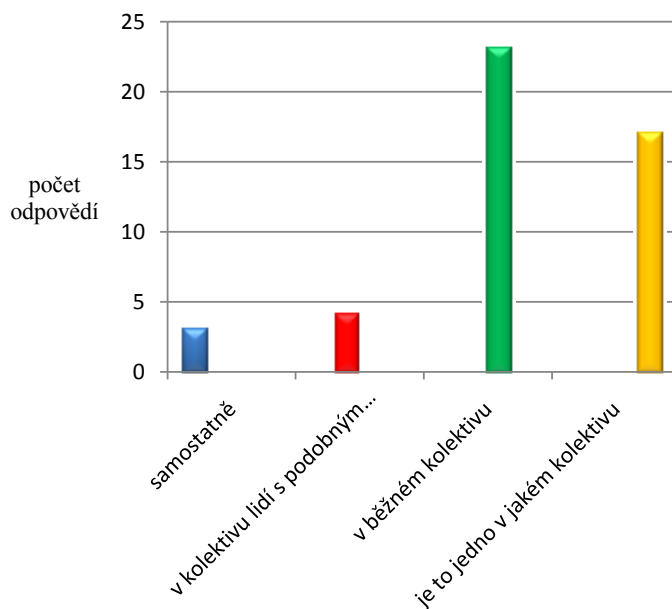
Shrnutí: pro 62 % studentů je při volbě povolání důležité spojení zájmů se zaměstnáním, pro 26 % šance na získání zaměstnání v daném oboru, pro 8 % bylo důležité finanční ohodnocení a pro 4 % studentů jiné důvody, blíže nedefinované.

Otázka č. 7 se zabývá problematikou pracovního kolektivu, ve kterém by chtěl student pracovat. Dosavadní zkušenosti soužití jedinců s postižením v běžném kolektivu nebo v kolektivu podobně postižených mohou být různé a studenti podle těchto zkušeností volí i svoje další postavení.

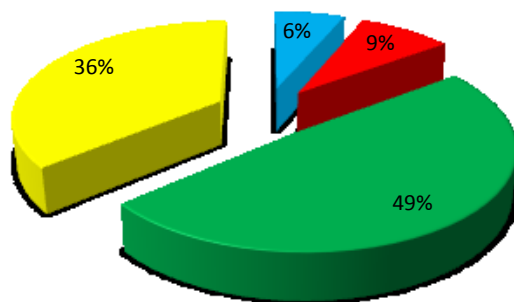
Tabulka č. 7 – Práce v jakém kolektivu

samostatně	v kolektivu lidí s podobným postižením	v běžném kolektivu	je to jedno
3	4	23	17

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

- samostatně
- v kolektivu lidí s podobným postižením
- v běžném kolektivu
- je to jedno v jakém kolektivu

Shrnutí:

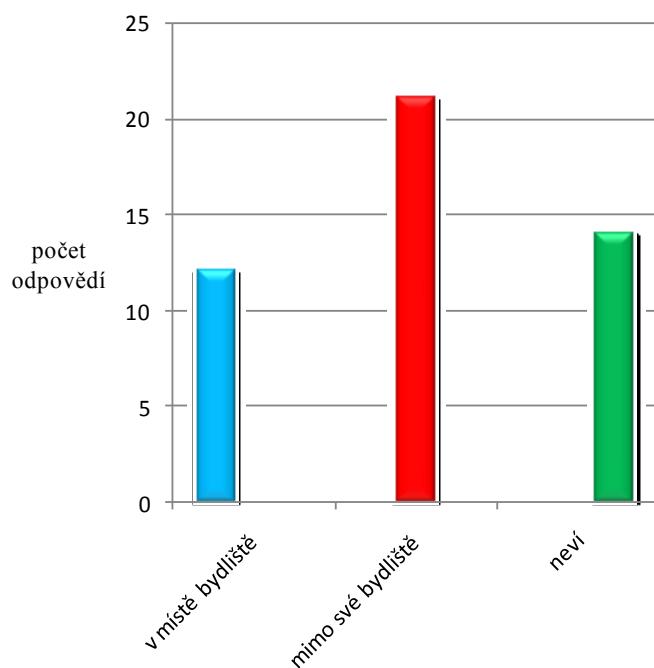
Z odpovědí vyplývá, že studenti by v 49 % chtěli pracovat v běžném kolektivu, v 36 % je to studentům jedno, 9 % studentů by chtělo pracovat v kolektivu lidí s podobným postižením a 6 % samostatně. Z tohoto výsledku předpokládáme, že většina studentů má s integrací a soužitím s intaktní populací dobré zkušenosti.

Otázka č. 8 studuje, zda student své budoucí povolání může vykonávat v místě bydliště nebo mimo své bydliště, což může souviset s poptávkou o daný obor, se samostatností studenta a dalšími faktory.

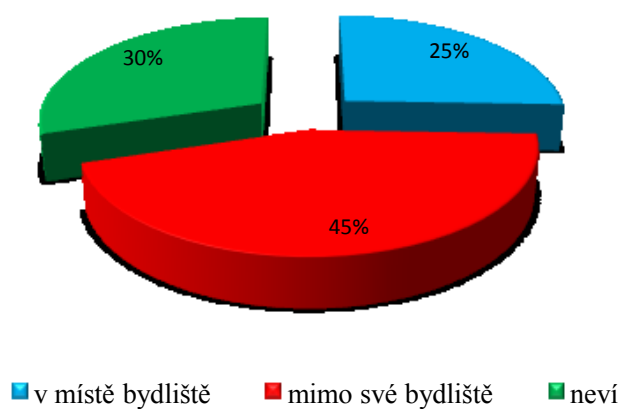
Tabulka č. 8 – Místo vykonávání budoucího povolání

v místě bydliště	mimo své bydliště	nevím
12	21	14

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

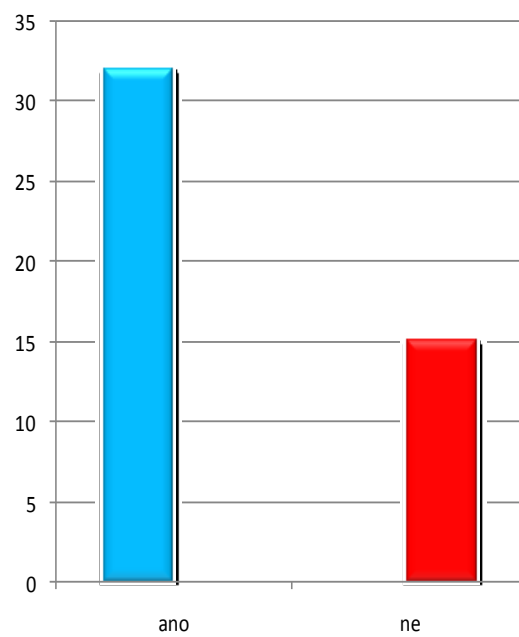
Shrnutí: 30 % respondentů může vykonávat své povolání v místě bydliště, 45 % mimo své bydliště a 30 % respondentů neví.

Otázka č. 9 se dotazuje studentů, zda chtějí po ukončení studia pracovat ve zvoleném oboru. Tato informace může napovědět, jestli byl studovaný obor správně zvolen.

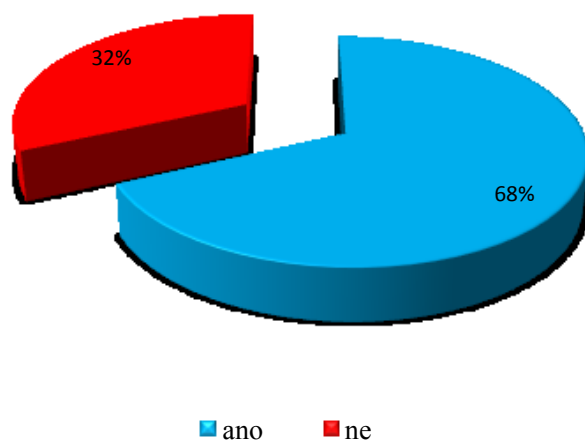
Tabulka č. 9 – Budoucí práce ve zvoleném oboru

ano	ne
32	15

Grafické znázornění

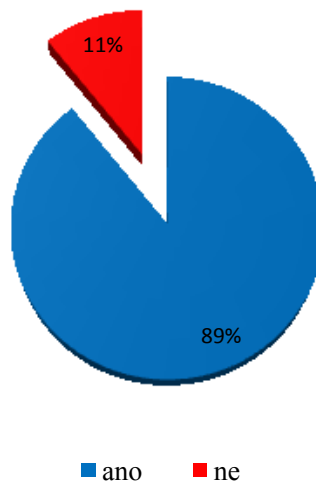
Grafické znázornění v procentech

Shrnutí: pozitivní zjištění je, že 68 % respondentů chce po vystudování zvoleného oboru pokračovat v tomto zaměření a pouze 32 % respondentů odpovědělo, že nechce ve zvoleném oboru pokračovat.

Pro podrobnější srovnání jsme vyhodnotily společně otázku číslo tři a devět. Ve třetí otázce odpovědělo 28 respondentů z celkového počtu 47, že zvolený obor a tím i budoucí povolání odpovídá jejich zájmům. Těchto 28 odpovědí respondentů, u nichž zvolený obor odpovídá jejich zájmům, jsme porovnali s otázkou číslo 9 a tím jsme potvrdily tvrzení hypotézy číslo 3.

Grafické znázornění v procentech

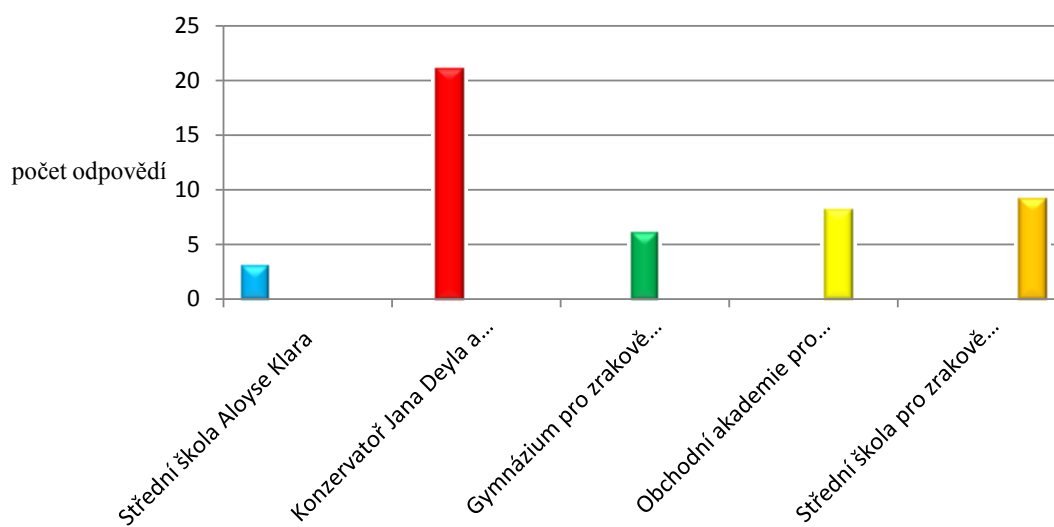
Shrnutí: z počtu 28 respondentů, kteří si zvolili obor podle svých zájmů, chce 89 % pokračovat po ukončení studia ve zvoleném oboru a 11 % nechce pokračovat ve svém budoucím zaměstnání ve zvoleném oboru.

Otázka č. 10 zjišťuje, jakou střední školu student z vybraného vzorku respondentů studuje.

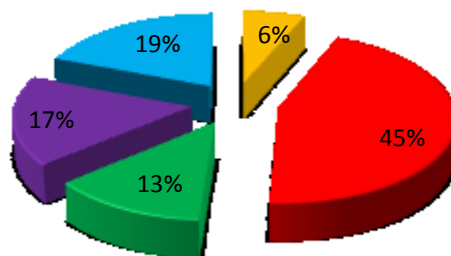
Tabulka č. 10 – Studovaná střední škola

Sřední škola Aloyse Klara	Konzervatoř Jana Deyla a Sřední škola pro zrakově postižené	Gymnázium pro zrakově postižené	Obchodní akademie pro zrakově postižené	Sřední škola pro zrakově postižené Brno
3	21	6	8	9

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

- Střední škola Aloyse Klara
- Konzervatoř Jana Deyla a Střední škola pro zrakově postižené
- Gymnázium pro zrakově postižené
- Obchodní akademie pro zrakově postižené
- Střední škola pro zrakově postižené Brno

Shrnutí: nejpočetnější zastoupení 45 % ve výzkumném vzorku mají studenti z Konzervatoře Jana Deyla a Střední školy pro zrakově postižené, 19 % tvoří studenti ze Střední školy pro zrakově postižené v Brně, 17 % studenti z Obchodní akademie pro zrakově postižené, 13 % studenti z Gymnázia pro zrakově postižené a 6 % studenti ze Střední školy Aloyse Klara.

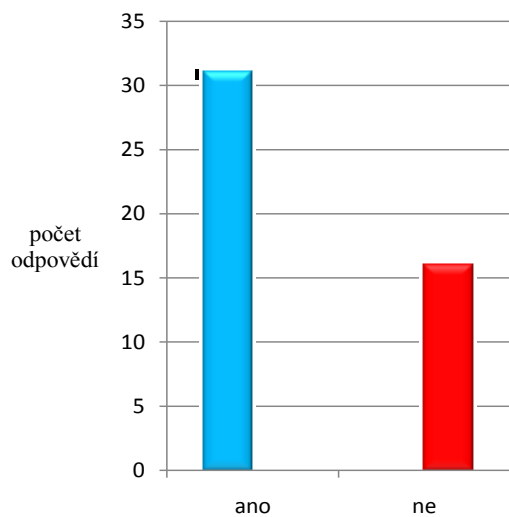
Otázka č. 11 se ptá studenta, zda chce dál studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole. Odpovědi nám mohou dát částečně i pohled na kvalitu vzdělávacího systému.

Tabulka č. 11 – Další studium na vyšší odborné škole nebo vysoké škole

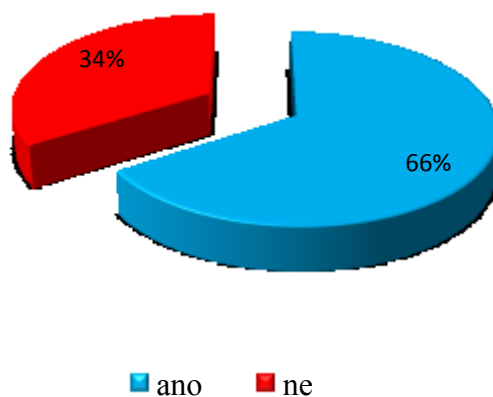
ano	ne
31	16

V dotazníku byla uvedena tato podotázka - pokud chce student dále studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole, tak jaké zaměření. Studenti v dotazníku nejvíce uváděli: sociální oblast, pedagogika, teologie, psychologie, umění a hudba.

Grafické znázornění

Grafické znázornění v procentech

Shrnutí: z celkového počtu respondentů má zájem dále studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole 66 % respondentů a 34 % nemá zájem o další studium. Všichni studenti, kteří chtějí pokračovat ve studiu, zvolili jako další zaměření humanitní obory.

7 DISKUSE

Tato část diplomové práce má prostřednictvím zhodnocení a porovnání výsledků zkoumaného vzorku respondentů, dokázat či vyvrátit stanovené hypotézy.

Téma práce se týkalo volby povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady. Dotazníky byly sestaveny na základě předpokladu, že největší a nejaktuálnější zkušenosti s volbou povolání budou mít samotní studenti.

Hlavním úkolem teoretické části bylo zjistit celkovou situaci při volbě povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady, možnosti pomoci při volbě a informovanost o jednotlivých povoláních.

V první otázce jsme zjistily, že jsou ve výzkumném vzorku, který tvoří studenti středních škol pro zrakové vady, zastoupeny všechny stupně zrakových vad. Největší zastoupení mají studenti s diagnostikovanou nevidomostí, čímž se **potvrdila hypotéza číslo1; na středních školách pro zrakově postižené je více studentů nevidomých, než studentů s lehkou slabozrakostí**. Integrace do běžných škol sice funguje a učitelé se snaží připravit vhodné podmínky, ale u těžších postižení, jako je právě nevidomost, je velmi problematické a náročné zajistit vyhovující prostředí, materiální zajištění, a to především speciální pomůcky, které jsou pro studenta nezbytné.

Druhá otázka hodnotí, kdo studentům pomáhal s výběrem jejich školy a oboru. Jak se dalo předpokládat, z výsledků vychází, že nejvíce studentům při volbě povolání pomáhali rodiče, a to velmi výrazně. Menší podíl má výchovný poradce a speciálně pedagogické centrum.

Odpovědi třetí otázky ukazují, že obor, který si studenti zvolili, odpovídá většinou jejich zájmům.

Otázka číslo čtyři se zabývá samotným zrakovým postižením a hodnotí, zda studenti brali ohled na stupeň a typ zrakové vady při volbě povolání. Vyplynulo, že studenti berou ohled na stupeň a typ zrakové vady při volbě povolání.

Zda je dobrá informovanost o povolání, které student může vykonávat po ukončení studované školy, se dovídáme z páté otázky. S radostí lze konstatovat, že velká většina respondentů odpověděla pozitivně.

V otázce číslo šest vidíme z grafu, že bylo pro studenty při volbě povolání nejdůležitější spojení zájmů se zaměstnáním, na druhém místě šance na získání zaměstnání v daném oboru, dále finanční ohodnocení a na posledním místě jiné, kde studenti žádné důvody neuvedli.

Sedmá otázka nám ukazuje, že by nejvíce studentů chtělo pracovat v běžném kolektivu, dalším studentům je to jedno, v jakém kolektivu budou pracovat, malý počet studentů by chtěl pracovat v kolektivu lidí s podobným postižením nebo samostatně. Zde se nám **potvrzuje hypotéza číslo 2. Studenti se zrakovou vadou mají častěji zájem pracovat v kolektivu intaktní populace, než v kolektivu osob s podobným postižením.**

Otázka číslo osm studuje, zda může student své budoucí povolání vykonávat v místě bydliště nebo mimo své bydliště. Ve většině případů byla odpověď, že mimo své bydliště. Téměř vyrovnaný počet odpovědí byl v místě bydliště nebo student nevěděl.

Odpovědi deváté otázky ukazují, že 68 % studentů chce po ukončení střední školy pracovat ve zvoleném oboru. Zpracováním třetí a deváté otázky se nám **potvrdila hypotéza číslo 3. Studenti, kteří volili střední školu podle svých zájmů, chtějí po ukončení studia pracovat spíše ve zvoleném oboru, než v oboru odlišném.**

Z desáté otázky máme počty studentů z jednotlivých středních škol, kteří se výzkumu zúčastnili. Jednalo se o Střední školu Aloyse Klara, Konzervatoř Jana Deyla a Střední školu pro zrakově postižené, Gymnázium pro zrakově postižené v Praze, Obchodní akademii pro zrakově postižené Opava a Střední školu pro zrakově postižené Brno.

Potěšující jsou odpovědi poslední, jedenácté otázky, ze které zjišťujeme, že by celkem velké procento studentů chtělo dále studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole. **Počtem odpovědí v této otázce se potvrdila hypotéza číslo 4. Respondenti, kteří mají zájem studovat vyšší odbornou školu nebo vysokou školu, mají častěji zájem o humanitní předměty, než o předměty technické.**

8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Výsledky dotazníku pro studenty středních škol pro zrakově postižené přinášejí pozitivní informace týkající se volby povolání s ohledem na stupeň a typ zrakového postižení. Z dostupných zdrojů můžeme vyčíst, že problémy však začínají až v době, kdy student přichází do praxe a hledá pracovní uplatnění. Je nepochybné, že práce hraje jednu z významných rolí v životě člověka. Proto je důkladná volba vhodné školy velmi důležitá nejen proto, že každý člověk najde při práci určitý pocit uspokojení a seberealizace, ale i z důvodu uplatnění v oboru, neboť nezaměstnanost osob se zdravotním postižením představuje velký problém. O to, aby se situace v oblasti zaměstnanosti zlepšila, usiluje mnoho institucí, jako úřady práce, rekvalifikační centra atd. V oblasti školství to jsou výchovní poradci, speciální pedagogové, kteří žákům nabízejí informace o jednotlivých povoláních a jejich perspektivách. Podle dotazníků pomáhají studentům tyto instituce při výběru vhodné školy v minimální míře, nejdůležitější vliv na profesní budoucnost mají rodiče, kteří dobře znají své dítě, jeho schopnosti, nadání, kladné povahové vlastnosti, vůli atd. Rodič by měl tyto znalosti využít a vytvořit takové podmínky, aby se dítě mohlo optimálně rozvíjet. I přes důležitý vliv rodičů by však volba povolání měla probíhat za účasti dalších odborníků, kteří mají zkušenosti a bez jakéhokoli zaujetí fundovaně poradí.

Základním východiskem pro výběr školy a oboru je intelekt studenta, stupeň a typ zrakové vady, povahové vlastnosti, ale i motivace pro studium a zájmy. Je výborné, že u více jak poloviny dotazovaných studentů odpovídá zvolený obor jejich zájmům. Prvotní zájmy a představy o budoucím povolání se často poprvé objeví už v předškolním věku. Děti si se svými představami pohrávají a lákají je neobvyklé profese. Rodiče na tuto hru dětí přistupují. Teprve později začne rodič zkoumat, jaké schopnosti a vlohy jeho dítě skutečně má. Na základní škole, nejpozději na střední škole začne zodpovědnost rozhodnutí doléhat jak na rodiče, tak na dítě. Rodiče by měli dítě dlouhodobě pozorovat, mluvit s ním otevřeně o jeho zájmech, pocitech, myšlenkách a podporovat v oblíbených činnostech, které by dítě měly dovést k jeho budoucímu

povolání. Dítě, které se včas naučí vyjadřovat a chápat své pocity a myšlenky, vyrůstá v pevnou, integrovanou osobnost, která ví, co chce.

Jak jsme již zmínily, měl by se při volbě povolání brát samozřejmě ohled i na stupeň a typ zrakové vady. Rodiče studentů nejsou často smířeni s postižením svých dětí a může se stát, že při volbě povolání neúmyslně ve své mysli potlačují jejich postižení. Z našich dotazníků, ale i z dostupné literatury a informačních zdrojů je zřejmé, že studenti se zrakovou vadou musí brát ohled na stupeň a typ zrakové vady, musí se přizpůsobovat omezenému množství při výběru oboru vzhledem ke svému postižení a náročnosti studia na škole běžného typu. Větší část studentů s těžší zrakovou vadou odchází studovat střední školu pro zrakově postižené z důvodu zohlednění svého postižení při studiu a z důvodů materiálně technického zázemí.

Když přistupujeme k volbě povolání, měli bychom se také orientovat v možnostech, jaké povolání lze vykonávat po ukončení střední školy. Větší část studentů mluví o tom, že mají jasno v tom, kterou školu chtějí studovat a mají i představu, jaké povolání mohou po zvolené škole vykonávat, ale není tomu tak vždy. Obecným východiskem pro volbu povolání je znalost a informovanost o středních školách a následném propojení s praxí. Žáci a jejich rodiče by měli dostatečně využívat odborné poradenství nebo se účastnit burz středních škol, které se pravidelně konají na různých místech České republiky. Zde se prezentují střední školy a jejich zástupci podávají informace, díky kterým získají žáci představy o zvoleném oboru, jeho náročnosti, o povolání, které mohou vykonávat po ukončení školy.

Když student ukončí školu a má jasno, kterou práci může vykonávat, může se objevit i další problém, a tím je např. malé finanční ohodnocení, neznalost problematiky v daném oboru, malý zájem o danou práci atd. Pro každého je při volbě povolání motivující úplně jiné hledisko, které se odvíjí od životních hodnot jedince. Životní hodnoty jsou individuální, jsou dány výchovou, vlastní zkušeností a do určité míry ovlivněny také společností. Člověk si během života vytváří žebříček hodnot, které jsou mu blízké a snaží se o jejich naplnění. Žebříček se však během života mění a tím může měnit i pohled na své povolání. Vedle životních hodnot tu stojí i to, že volba oboru a tím i budoucího povolání

probíhá v České republice v poměrně nízkém věku, přibližně kolem 15 let, kdy někteří žáci ještě nemají dostatečně vyhraněné zájmy ani představu o svém budoucím profesním zaměření a řebříček hodnot se utváří a samozřejmě se v průběhu života mění. Proto při volbě povolání mohou hrát roli jiné životní hodnoty než zájmy a schopnosti. U studentů z našeho vzorku je nejdůležitější pro volbu zaměstnání spojení své budoucí práce se svými koníčky a zájmy, což je pro nás dobré zjištění.

Při předprofesní orientaci studenta se také musíme zamýšlet nad tím, zda student je introvert nebo extrovert, zda chce pracovat samostatně nebo v kolektivu, a to v kolektivu intaktní populace nebo v kolektivu podobně postižených lidí. Studenti se zrakovým postižením mají se svojí pozicí v kolektivu různé zkušenosti. Někteří prožívali v běžném kolektivu pocity přijetí, přátelských vztahů, jiní pocity samoty, izolace. Přijetí vrstevníky z běžné populace je studenty chápáno jako určité potvrzení vlastní „normálnosti“, důkaz vlastní hodnoty. Pokud je zkušenost negativní, může dojít k prohloubení pocitu vlastní odlišnosti, případně pocitů méněcennosti, někteří pociťují ochuzení v neverbální komunikaci. V současné době, kdy se snažíme o integraci a inkluzi je pozitivní, že většina studentů odpověděla, že by chtěla pracovat v běžném kolektivu. Integraci musíme individuálně posuzovat a respektovat nejen samotné postižení, ale s ním související i například psychickou zátěž osobnosti, soběstačnost a další hlediska.

Jedním z velkých úkolů dospívání je nejen soužití v kolektivu s vrstevníky, ale hlavně osamostatňování od svých rodičů. Pro žáky s těžším zrakovým postižením je tento úkol obtížnější, než pro jejich zdravé vrstevníky. Potřebují pomoc okolí, určité činnosti jsou pro ně nedostupné. Postoje jejich rodičů jsou častěji nadměrně ochranné. Toto rodičovské „opečování“ musí v období přechodu ze školy do praxe stranou, neboť mladý člověk musí často opustit domov z důvodů pracovního uplatnění. Volbu často ztěžují právě snahy rodičů, kteří mají tendence v důsledku určitých obav z odloučení, o hledání profese v místě bydliště i s vědomím, že obor není perspektivní. Proto by měli v tuto chvíli dobře fungovat poradci, kteří citlivě nasměrují rodinu správným směrem, na perspektivní obory, aby mladí lidé s postižením nebyli připravováni na povolání, kde poptávka klesá.

Pokud je volba povolání směřována nesprávným směrem, je ovlivněna nevhodnými vlivy např. ze strany rodičů, kdy rodiče upřednostňují své představy a zájmy, může se stát, že student již v průběhu studia nemá dostatečnou motivaci k práci ve zvoleném oboru. Student v průběhu studia zjistí, že ho zvolený obor nebaví a nenaplnuje jeho představy. Naštěstí 68 % respondentů uvedlo, že po ukončení studia chtějí pracovat ve zvoleném oboru. Absolventům, kteří nenašli uspokojení nebo uplatnění ve studijním oboru, který vystudovali a hledají profesně odlišné zaměstnání, mohou pomoci úřady práce zařazením na vhodnou rekvalifikaci. Ta zajistí získání nových znalostí, dovedností a teoretickou přípravu umožňující pracovní uplatnění ve vhodném zaměstnání. Nebo je tu možnost dalšího studia na vyšší odborné škole nebo na vysoké škole, které by mělo být podporováno. Více jak 50 % studentů ze zkoumaného vzorku má zájem o další studium, což vidím jako důležitý krok, neboť velká část nezaměstnaných zrakově postižených osob v dřívější době byla hlavně z důvodů nízkého vzdělání. Obecně platí, že významný vliv na uplatnění na trhu práce má stupeň vzdělání. Podle prováděných výzkumů se uvádí, že v závislosti na stupni vzdělání je míra ekonomické aktivity vyšší a naopak míra nezaměstnanosti nižší.

Studenti se zrakovým postižením mají více možností studia na vysoké škole, než tomu bylo dříve. Vysoké školy zajišťují pro handicapované poradenství a vytvářejí stále lepší podmínky pro studium. Jako příklad zkvalitnění můžeme vidět např. v projektu s názvem „Informační a komunikační technologie jako nástroj pro rozvoj systému, struktury a kvality vzdělávání aneb Necht' studuje kdokoliv, kdekoliv a kdykoliv“, který byl v roce 2007 ukončen. Cílem projektu bylo připravení materiálních podmínek, které pomůžou zlepšit přístup zrakově handicapovaným lidem ke studiu na vysoké škole.

ZÁVĚR

Osoby se zdravotním postižením mají při volbě povolání čím dál lepší možnosti, ať už jde o samotné školy pro osoby se zdravotním postižením nebo o integraci do běžných škol. U integrace je samozřejmě situace složitější, neboť školám chybí odpovídající materiální zabezpečení, bezbariérovost a přístupnost všem. Při integraci je důležité, aby „společný život probíhal společně“, ne pouze vedle sebe, aby fungovala vzájemná tolerance, úcta a respektování potřeb druhého člověka. Potom může integrace probíhat úspěšně a tím se může rozšiřovat přístupný okruh studijních oborů pro studenty se zdravotním postižením.

Teoretická část diplomové práce je zaměřena na zrakové postižení ve spojení se vzdělávací soustavou, na možnosti volby povolání s ohledem na stupeň a typ zrakové vady v období předprofesní a profesní orientace a v průběhu života formou doplnění vzdělání nebo rekvalifikačními kurzy a možnosti pomoci poradenských zařízení.

Cílem výzkumné části bylo zjistit, jak samotní studenti vnímají své možnosti při volbě povolání s ohledem na stupeň a typ své zrakové vady, pomoc ze strany rodičů a institucí a jejich soužití s intaktní společností. Výsledkem tohoto výzkumu je zjištění, že **největším pomocníkem studentů při volbě povolání jsou jejich rodiče**, instituce mají minimální podíl pomoci. Dále z výsledků vyplývá, že **studenti volí své budoucí povolání většinou podle svých zájmů a ve zvoleném profesním zájmu chtějí pokračovat** i po ukončení studované školy. Výborné zjištění je v oblasti integrace, kde velké procento studentů chce do budoucna **pracovat v běžném kolektivu, tedy v kolektivu intaktní populace**, což ukazuje na dobrou zkušenost studentů při integraci.

Domnívám se, že výzkumná část splnila svůj účel a dala odpověď na otázku, jaké jsou možnosti volby povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady.

LITERATURA

BARTOŇOVÁ, M., PIPEKOVÁ, J., VÍTKOVÁ, (ed.) M. *Integrace handicapovaných na trhu práce v mezinárodní dimenzi*. 1. vydání. Brno: MSD, 2005. ISBN 80-86633-31-4

HAMADOVÁ, P. *Edukace, předprofesní a profesní příprava osob se zrakovým postižením*. In. PIPEKOVÁ, J. (ed.) *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vydání. Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-2

CHRÁSKA, M. *Základy výzkumu v pedagogice*. Olomouc: Univerzita Palackého, 1993. ISBN 80-7067-798-8

JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton, 2001. ISBN 80-7254-192-7

JESENSKÝ, J. *Integrace – znamení doby*. Praha: Univerzita Karlova, 1998. ISBN 80-7184-691-0

KEBLOVÁ, A. *Zrakově postižené dítě*. 1. vydání. Praha: Septima, 2001. ISBN 80-7216-191-1

KREJČÍŘOVÁ, O. a kol. *Problematika zaměstnávání občanů se zdravotním postižením*. 1. vydání. Praha: Rytmus, 2005. ISBN 80-903598-1-7

KVĚTOŇOVÁ-ŠVECOVÁ, L. *Oftalmopedie*. 2. vydání. Brno: Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2

LITVAK, A. G. *Nástin psychologie nevidomých a slabozrakých*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979. Č. 0-72-15/1

LOPÚCHOVÁ, J. a kol. *Základy speciální pedagogiky pro práci so studentmi stredných a vysokých škol*. Bratislava: MABAG spol. s. r. o., 2007. ISBN 978-80-89113-30-9

LUDÍKOVÁ, L. *Tyflopédie I*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 1988.

POŽÁR, L. a kol. *Školská integrácia detí a mládeže s poruchami zraku*. Bratislava: UK, 1996.

PUCOVÁ, V. A KOL. *Orientace ve světě práce*. 1. vydání. Most: Hněvín, 2003. ISBN 80-86654-02-08

RENOTIÉROVÁ, M., LUDÍKOVÁ, L. A KOL. *Speciální pedagogika*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0646-2

RŮŽIČKOVÁ, V. *Integrace zrakově postiženého žáka do základní školy*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého, 2006. ISBN 80-244-1540-2

ŘEHÁK, S. A SPOLUPR. *Oční lékařství*. 1. vydání. Praha: Avicenum, 1980. Čj. 30.042/78-31

STRÁDAL, J. *Člověk a svět práce*. 1. vydání. Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-778-2

VITÁSKOVÁ, K., LUDÍKOVÁ, L., SOURALOVÁ, E. *Zefektivnění studia a profesního uplatnění handicapovaných studentů na vysokých školách*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. Č.j. 1174 http://poradna.upol.cz/Methodicka_prirucka.pdf

VÍTKOVÁ, M. *Integrativní školní (speciální) pedagogika*. 1. vydání. Brno: MSD, 2003. ISBN 80-214-2359-5

VÍTKOVÁ, M. *Otázky speciálně pedagogického poradenství*. 1. vydání. Brno: MSD, 2003. ISBN 80-86633-08-X

Použité internetové zdroje:

BOTOŠOVÁ, M. *Specifika ovlivňující výběr povolání u zrakově postižených osob.* [online].[cit. 1.5.2008] Dostupné na WWW: <http://www.ped.muni.cz/wsedu/mu/EQUAL/sborniky/EQ1/text/Botosova_cz.htm>

FRIEDMANN, Z. *Profesní orientace jako edukační problém.* [online].[cit. 18.3.2008] Dostupné na WWW: <http://www.ped.muni.cz/wtech/elearning/Profesni_orientace.pdf>

GYMNÁZIUM PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ A STŘEDNÍ ŠKOLA PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ. [online].[cit. 10.4.2008] Dostupné na WWW: <<http://goa.brailnet.cz/>>

INFORMAČNÍ A VZDĚLÁVACÍ PORTÁL ZAMĚŘENÝ NA POTŘEBY OSOB SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM A NA JEJICH UPLATNĚNÍ NA TRHU PRÁCE. *Co je pracovní rehabilitace.* [online].[cit. 13.3.2008] Dostupné na WWW: <<http://www.praceprozp.cz/poradenstvi/moznosti-a-kontakty-pro-realizaci.html>>

INFORMAČNÍ SYSTÉM SÍTĚ ŠKOL PARDUBICKÉHO KRAJE. *Celoživotní učení a jeho význam pro školy.* [online].[cit.21.1.2008] Dostupné na WWW: <<http://pardubice.univcz.cz/akreditace-zarizeni-detail/vyklad-mpsvkodstavci-2-108-zakona-c-435-2004-sb--7/>>

KONZERVATOŘ A VOŠ JAROSLAVA JEŽKA. [online].[cit. 10.4.2008] Dostupné na WWW: <<http://www.kjj.cz/>>

KONZERVATOŘ JANA DEYLA A STŘEDNÍ ŠKOLA PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ. [online].[cit. 2.2.2008] Dostupné na WWW: <<http://www.kjd.cz/>>

MATEMATICKO – FYZIKÁLNÍ WEB. *Lidské oko*. Dostupné na WWW:
<http://mfweb.wz.cz/fyzika/180.htm>

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných*. [online].[cit. 13.3.2008] Dostupné na WWW:
<http://www.msmt.cz/>

OBCHODNÍ AKADEMIE OPAVA. [online].[cit. 13.3.2008] Dostupné na WWW:
<<http://www.oa-opava.cz>>

SPECIÁLNÍ ZÁKLADNÍ ŠKOLA, MATEŘSKÁ ŠKOLA A PRAKTICKÁ ŠKOLA MORAVSKÁ TŘEBOVÁ. [online].[cit. 12.3.2008] Dostupné na WWW:
<http://www.specmt.com/>

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ, *Struktury systémů vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě*. [online].[cit. 4.11.2008] Dostupné na WWW:
<http://eacea.ec.europa.eu/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_CZ_CS.pdf>

STŘEDNÍ ŠKOLA A. KLARA. [online].[cit. 13.3.2008] Dostupné na WWW:
<<http://www.spsaklara.cz>>

ŠKOLA JAROSLAVA JEŽKA. [online].[cit. 2.5.2008] Dostupné na WWW:
<<http://www.skolajj.cz>>

STŘEDNÍ ŠKOLA, ZÁKLADNÍ ŠKOLA A MATEŘSKÁ ŠKOLA PRO ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ. [online].[cit. 20.3.2008] Dostupné na WWW: <<http://www.sss-ou.cz/>>

TYFLOCENTRUM, *Rozcestník společností poskytujících služby zrakově postiženým v jednotlivých krajích.* [online].[cit. 4.11.2008] Dostupné na WWW: <http://www.tyflocentrum.cz/>

ÚSTAV PRO INFORMACE VE VZDĚLÁVÁNÍ. *Struktury vzdělávání, odborné přípravy a vzdělávání dospělých v Evropě.* Národní oddělení EURYDICE, 2006. [online].[cit. 4.4.2008] Dostupné na WWW: http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/041DN/041_CZ_CS.pdf

SEZNAM PŘÍLOH

1. Úvodní list k dotazníku
2. Dotazník pro studenty
3. Dotazník sebehodnocení vlastních schopností, dovedností a zájmů
4. Integrace nevidomých a zrakově postižených občanů na trh práce v pardubickém kraji

Příloha č. 1

Milí studenti a studentky

Pracuji ve Speciálně pedagogickém centru v Ústí nad Orlicí. V rámci získání odpovídající kvalifikace studuji v Olomouci na Univerzitě Palackého, pedagogické fakultě obor Speciálně pedagogická andragogika. Vypracovávám diplomovou práci na téma Volba povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady.

Tímto Vás chci poprosit o spolupráci při vypracovávání této práce zodpovězením níže uvedených otázek. Správnou odpověď zakroužkujte. Pokud se Vám hodí více odpovědí, můžete zakroužkovat i více odpovědí v jedné otázce.

Nepište své jméno, dotazník je anonymní! Jeho výsledky budou použity pouze pro účely spojené s touto prací a její prezentací.

Příloha č. 2

1) Jaký stupeň zrakové vady máte diagnostikován?

- a) nevidomost
- b) těžká slabozrakost
- c) střední slabozrakost
- d) lehká slabozrakost
- e) jiné – jaké.....

2) S výběrem školy a oboru Vám pomáhali:

- a) rodiče
- b) výchovný poradce na základní škole
- c) speciálně pedagogické centrum
- d) pedagogicko psychologická poradna
- e) úřad práce

3) Odpovídá zvolený obor a tím i budoucí povolání Vaším zájmům?

- a) ano
- b) ne

Jaké jsou Vaše zájmy nebo koníčky?

.....
.....

4) Bral /a jste ohled na stupeň a typ Vaší vady při volbě povolání?

- a) ano
- b) ne

5) Máte dostatek informací o tom, jaké povolání můžete vykonávat po ukončení této školy?

- a) ano
- b) ne

6) Co pro Vás bylo důležité při volbě budoucího povolání?

- a) možnost spojení zájmů se zaměstnáním
- b) finanční ohodnocení
- c) šance na získání zaměstnání v daném oboru
- d) jiné.....

7) Chtěl(a) byste pracovat:

- c) samostatně
- d) v kolektivu lidí s podobným postižením
- e) v běžném kolektivu
- f) je Vám to jedno

8) Budoucí povolání můžete vykonávat:

- g) v místě bydliště
- h) mimo Vaše bydliště
- i) nevíte

9) Chcete po ukončení studia pracovat ve zvoleném oboru?

a) ano

b) ne

10) Jakou střední školu studujete?

.....
.....

11) Chcete dále studovat na vyšší odborné škole nebo vysoké škole?

Pokud ano, jaké zaměření?

a) ano

b) ne

Zaměření:.....
.....

Děkuji za spolupráci.

Lada Štantejská

Příloha č. 3

Lidé se stejnými nebo velmi podobnými zájmy obvykle volí podobné povolání a velmi často pak působí ve stejném pracovním prostředí. Pokuste se odhadnout, jaké pracovní prostředí by vám osobně nejvíce vyhovovalo, aby plně odpovídalo vašim zájmům, schopnostem a osobnostním předpokladům.

Krok 1: Udělejte křížek u každé následující položky, jestliže se na vás hodí a plně vás vystihuje.

MANUÁLNÍ A TECHNICKÝ TYP				R Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
☐	praktický typ?	☐	občas opravit některé věci, které jsou rozbité?	☐	něco, co můžeš opravovat a rozebírat?
☐	sportovně založený/á?	☐	občas přijít na to, proč některé věci nefungují?	☐	práce vykonávané venku nebo v přírodě?
☐	v chování spíše přímočarý/á?	☐	se starat o zvířata a zacházet s rostlinami?	☐	pracovní činnosti vykonávané rukama?
☐	manuálně zručný/á?	☐	hrát dobře některý sport (např. kopanou, hokej)?	☐	práce vyžadující sílu, zručnost, obratnost?
☐	milovník či milovnice přírody?	☐	se orientovat v technických nákresech a plánech?	☐	něco, co můžeš postavit, smontovat nebo řídit?
☐	obratný/á při práci s různými nástroji?	☐	se občas postavit k fyzicky namáhavé práci?	☐	elektrotechnické nebo stavební práce?

KONVENČNÍ TYP				C Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
☐	spíše uzavřený/ a tichý typ žáka nebo žákyně?	☐	pracovat ve skupině často dost odlišných lidí?	☐	činnosti, které mají jasný a konkrétní cíl a smysl?
☐	typ, který klade velký důraz na přesnost?	☐	rychle psát a bez problémů také rychle číst?	☐	psaní na stroji, práci s faxem a počítačem?
☐	ve škole dobrý počítač nebo počítačka?	☐	vykonávat i nudné práce s velkým soustředěním?	☐	činnosti, kde uplatníš svůj smysl pro pořádek?
☐	při své každodenní práci hodně trpělivý/á?	☐	dobře pracovat s počítačem?	☐	práce vyžadující smysl pro organizaci a řízení?
☐	schopen/schopna většinou pracovat přesně a rychle?	☐	napsat nějaký delší text bez pravopisných chyb?	☐	činnosti, které vyžadují smysl pro detaily?
☐	svědomitý/á a vytrvalý/á při vykonávání své práce?	☐	se přizpůsobit pokynům a příkazům ostatních lidí?	☐	práci s daty, čísly a informacemi?

BADATELSKÝ / VĚDECKÝ TYP				I Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
	hloubaný a přemýšlivý typ?		logicky a abstraktně myslet?		studium a osvojování poznatků a vědomostí
	dobrý/á při analýze různých problémů?		vyřešit různé matematické problémy?		programování a práci na počítači
	spíše vědecky zaměřený typ žáka?		pochopit i náročnější teoretické školní učivo?		samostatné a nezávislé činnosti?
	dobrý pozorovatel při studiu různých věcí?		zvládnout i složitější pokusy v chemii či fyzice?		laboratorní práce a experimenty?
	mimořádně pečlivý/á při vykonávané práci?		používat mikroskop, logaritmické pravítko?		populárně vědecké a technické časopisy?
	rozhodnutý/á věnovat se spíše vědě a výzkumu?		systematicky, samostatně studovat a učit?		činnosti, kde nutné stále něco objevovat?
	spíše tichý a hloubavý typ žáka?		získávat a analyzovat různé druhy informací?		fyziku, chemii nebo třeba biologii?

UMĚLECKÝ TYP				A Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
	spíše tvořivý typ člověka?		dobře kreslit, malovat nebo modelovat?		koncerty, divadelní představení a výstavy?
	typ člověka, který hodně dá na vlastní pocity/intuici?		dobře hrát na nějaký hudební nástroj?		literaturu, poezii nebo dramatické umění?
	typ člověka, který hodně dá na fantazii?		zpívat, tančit, skládat písně nebo něco napsat?		umělecké práce s kovem dřevem nebo textilem?
	spíše zaměřený/á měnit věci tak, jak jsou?		navrhnout model šatů nebo bytového zařízení?		malování, fotografování nebo návrhářství?
	spíše individualista nebo individualistka?		napsat nějakou krátkou povídku nebo úvahu?		činnosti, kde je možné se svobodně vyjádřit?

SOCIÁLNÍ TYP				S Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
	hodně společenský nebo společenská?		řídít a koordinovat některé akce, kde je více lidí?		činnosti, kde je možné pracovat s lidmi?
	schopen/schopna pomáhat lidem, když to potřebují?		se na veřejnosti jasně a přesně vyjádřit?		práce, kdy je možné ostatním pomáhat?
	spíše idealista nebo idealistka?		řídít a usměrňovat diskuzi ostatních lidí, když hovoří?		práce, kde je nutné se setkávat s novými lidmi?
	schopen/schopna se spřátelit s cizími lidmi?		pomáhat ostatním lidem, když to potřebují?		práci s malými dětmi?
	schopen/schopna ostatní přesvědčit a získat si je?		dobře plánovat činnosti a usměrňovat jejich průběh?		činnosti jako je léčení a vzdělávání druhých lidí?
	citlivý/á a vnímavý/á k pocitům ostatních lidí?		spolupracovat s ostatními na společné činnosti?		sportovní činnosti, kde je možné ostatní trénovat?
PODNIKAVÝ TYP				E Celkem =	
Jsi :		Umiš:		Máš rád/a:	
	dost sebevědomý/á?		přesvědčit ostatní o svých názorech a získat si je?		činnosti, při kterých lze řídit činnost ostatních?
	dost průbojný/á a umíš se v kolektivu prosadit?		prosadit své názory v konkurenci s ostatními?		činnosti, které vyžadují určitou soutěživost?
	hodně společenský typ?		si snadno získat důvěru ostatních lidí?		činnosti, ze kterých je nějaký užitek či zisk?
	hodně aktivní a nenecháš se jen tak odradit?		bez problémů vystupovat a hovořit na veřejnosti?		činnosti propagující nové myšlenky a nové věci?
	dobrý organizátor?		řešit problémy, na které ostatní nestačí?		když se můžeš setkat s významnými lidmi?
	dost energický/á, abys prosadil/a to, co chceš?		vést, řídit a zorganizovat činnosti kolektivu lidí?		obchodování nebo prodávání různých věcí?

Příloha č. 4

evropský sociální fond v ČR

INTEGRACE NEVIDOMÝCH A ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH OBČANŮ NA TRH PRÁCE V PARDUBICKÉM KRAJI

Na koho je projekt zaměřen?

Na nevidomé, slabozraké a jinak zrakově postižené občany, kteří mají zájem zlepšit své šance při hledání práce.

Jaké jsou jeho cíle?

Zvýšit zaměstnatelnost nevidomých a jinak zrakově postižených osob, poskytnout zrakově postiženým rozšiřující vzdělání a odborné dovednosti, podpora zrakově postižených při hledání zaměstnání a začlenění do pracovního procesu, navázání kontaktů mezi zaměstnavateli a zrakově postiženými uchazeči o zaměstnání.

Jaké aktivity jsou naplánovány?

Vytvoření metodiky pro vzdělávací kurzy, výuka komunikace a výpočetní techniky, školení lektorů, motivace zrakově postižených k aktivnímu přístupu ve snaze o nalezení zaměstnání, vyhledávání a osvěta zaměstnavatelů v přístupu a zaměstnávání zrakově postižených osob, tvorba databáze potenciálních zaměstnavatelů, pořádání besed a seminářů.

Partneři projektu

Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých České republiky

SE & Partners Consulting, s. r. o.

Úřad práce v Pardubicích

Úřad práce v Chrudimi

Magistrát města Pardubice

TENTO PROJEKT JE SPOLUFINANCOVÁN EVROPSKÝM SOCIÁLNÍM

FONDEM EU A STÁTNÍM ROZPOČTEM ČESKÉ REPUBLIKY.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Lada Štantejská
Katedra:	Speciální pedagogiky
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2009

Název práce:	Volba povolání osob se zrakovým postižením s ohledem na stupeň a typ zrakové vady
Název v angličtině:	Career choice of visually impaired persons considering the degree and type of their impairment
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá osobami se zrakovým postižením a jejich volbou povolání s ohledem na stupeň a typ zrakové vady. Předmětem výzkumné práce se stala zkušenost studentů se zrakovým postižením. Vyjadřovali se pomocí otázek v dotazníku ke své zkušenosti s možnostmi při volbě povolání, k pomoci rodičů a poradenských pracovišť a ke své zkušenosti s intaktní společností.
Klíčová slova:	Zrakové postižení, zraková vada, profesní orientace, volba povolání, poradenství.
Anotace v angličtině:	The thesis covers the problems of visually impaired persons and their career choice considering the degree and type of their impairment. The research has been concentrated on the experience of visually handicapped students. They expressed it in the questionnaire. The questions concerned their experience of job opportunities, assistance provided by their parents and counselling centres and also their view on the intact society.
Klíčová slova v angličtině:	Visual handicap, visual impairment, career orientation, consultancy.
Přílohy vázané v práci:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Úvodní list k dotazníku 2. Dotazník pro studenty 3. Dotazník sebehodnocení vlastních schopností, dovedností a zájmů 4. Integrace nevidomých a zrakově postižených občanů na trh práce v pardubickém kraji
Rozsah práce:	87 stran
Jazyk práce:	český